

DINDA SAVOLIM BOR...

Beshinchi kitob

Musanniflar:

Muhammad Sharif Juman

Ahmad Muhammad

«Movarounnahr» nashriyoti

Toshkent – 2006

MUQADDIMA

Bismillahir rohmanir rohim.

Buyuk Xoliqimiz va Parvardigorimiz Alloh subhanahu va taologa behisob hamdu sanolar bo'lsin! Sarvari koinot - Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamga, u zotning ashoblari va ahli baytlariga salovotu durudlar bo'lsin!

Odamzod tug'ilganidan to umrining nihoyasigacha bilim olishga, o'rganishga, tajriba orttirishga, anglashga muhtoj. U ana shu yo'lda Alloh taolo Qur'oni karim orqali ato etgan ilmlarni o'rganishga kirishadi. Uning Rasuli Muhammad (s.a.v.) keltirgan ilmlar ummonidan bahramand bo'lmoqqa intiladi. U ana shu yo'lda solih salaflar, ulug' allomalarning izidan borishga rag'bat ko'rsatadi. Insoniyat Alloh taoloning so'nggi, komil, haq dini – Islomga doir, uning asoslari, arkonlari, ibodatlariga oid ilmlardan yaxshi xabardor bo'lishga ko'proq muhtoj. Chunki Islomning tub mohiyatini, uning shariatini anglamay, bilmay saodatga erishib bo'lmaydi. Shu boisdan dinimizda ilm olishga, bilmagan narsalarini so'rab, din asoslarini va ibodat tartiblarini o'rganishga katta e'tibor bilan qaralgan.

Alloh taolo Qur'oni karimda shunday marhamat etadi: «Alloh sizlardan iymon keltirgan va ilm ato etilgan zotlarni (baland) daraja – martabalarga ko'tarur» (Mujodala surasi, 11-oyat). Alloh taolo yana aytadi: «Allohdan bandalari orasidagi olim-bilimdonlarigina qo'rqr» (Fotir surasi, 28-oyat).

Hadisi shariflarda ham ilm olish, so'rab-o'rganishning fazilatlari keng bayon etilgan. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam ummatga beshikdan qabrgacha ilm izlamoqni vasiyat qilganlar. Yana Rasululloh sollallohu alayhi vasallam aytadilar: «Kimga Alloh yaxshilikni iroda qilsa, uni dinda faqih (teran anglovchi) qilib qo'yadi va unga to'g'ri yo'lni ko'rsatadi». (Imom Buxoriy va Muslim rivoyati).

Alhamdulillah, musulmonlarimiz bugungi kunda Allohning amr-farmonlariga, Uning Rasuli sunnatiga amal qilib, dinlarini teranroq anglash, shariatni chuqurroq tushunish yo'lidan borishyapti. Keyingi yillarda masjid imomlariga berilayotgan, gazeta va jurnallarning tahririyatlariga kelayotgan dinimizga doir savollarning ko'payib borayotgani ham shunga dalolat! Oo'lingizdagi bu kitobga musulmonlarimizdan kelgan Islom dini, shiati, ibodatlar, axloqiga doir yuzlab savollarga javoblar asosida tartib berildi. Javoblarni tayyorlashda Qur'oni karim va tafsirlari, hadisi shariflardan, Movarounnahr diyorida ma'lum va mashhur bo'lgan «Hidoya», «Muxtasar ul-viqoya», «Jomi' ur-ramuz», «Hazonat ul-fiqh», «Majmuat ul-fatovo», «Halabi sag'ir», «Sharhi avrod», «Radd ul-muxtor», «Sirojiyya», «Hadiyyat us-su'luk» «Mabsuti Saraxsiy», «Halabi sabir», «Minhoj us-solihin», «Fatavoi Jung», «Sharhi Ilyos», «Fatavoi Hindiyya», «Ayollar fiqhi», «Sharhi fiqh ul-akbar» va boshqa ko'pgina fiqh kitoblari, mazhabboshimiz Imom A'zam asarlaridan foydalanildi. Zarur o'rinlarda ana shu manbalar ko'rsatib o'tildi.

Kim munofiq hisoblanadi?

Savol: Islomiy bilimlar bilan endi tanishyapman. Shuning uchun ko'p so'zlarning ma'nosini bilmayman. Yaqinda taqvimda «munofiq» degan so'zni ko'rib qoldim. Kim munofiq hisoblanadi?

Javob: Qalbida iymon shartlarini tasdiq qilmay, faqat tilidagina ularga iqror bo'lgan kishi munofiq sanaladi. Munofiq kofirdan ham yomondir. Shuning uchun munofiq do'zaxning qariga tashlanadi. Payg'ambarimiz alayhissalom munofiqning uch belgisi bo'lishini aytganlar. Ular budir: yolg'on gapirish, va'daga vafo qilmaslik va omonatga xiyonat qilish.

«Mushrik»ning ma'nosi nima?

Savol: Qur'on ma'nolarining o'zbekcha tarjimasida «Makka mushriklari» degan so'zni ko'p uchratdim-u, ammo ma'nosini tushuna olmadim. «Shirk», «mushrik» so'zlarini tushuntirib bersangiz, iltimos!

Javob: «Shirk» so'zi «sherik» so'ziga o'zakdosh bo'lib, istilohiy ma'noda Alloh taologa uluhiyatda, rububiyatda jonli-jonsiz narsalarni sherik qilish «shirk», deyiladi. Ya'ni, Allohdan boshqaga ibodat qilish, Undan o'zgalardan hojatlarini ravo qilishini so'rash, yaxshilik va yomonlikni Allohdan boshqadan ko'rish shirk hisoblanadi. Bunday qilganlar «mushrik», deyiladi. Butparastlar, oy, quyosh, yulduzlarga topinuvchilar, otashparastlar, dahriylar, sanamlarga sig'inuvchilar, hodisalarda Allohdan boshqa bir kuchning ham ta'siri bor, deb o'ylovchilar mushriklardir. Mushriklar ham kofirlar kabi do'zaxdan joy oladi.

Kimlar mujtahid sanaladi?

Savol: Bir kishidan «mujtahid» so'zining ma'nosini so'rasam, Islom dinini yaxshi biluvchi odam, degan javobni berdi. Lekin bu javobdan qoniqmadim. Kimlar mujtahid hisoblanadi?

Javob: «Mujtahid» so'zi lug'atda «maqsad talabida imkonini ishga soluvchi, ijtihod

qiluvchi» ma'nosini bildiradi. Istilohda nafs tabiatidan ogoh, sergak, sog'lom zehn va kuchli fikr sohibi, Qur'oni karim ilmini, oyatlar ma'nolarini, hadis va uning ilmini mukammal egallagan, usul dalillari va shartlarini bilgan, roviylarning maqbul va mardudlarini ajrata olgan, sahobiy, tobe'in va boshqa mujtahidlarning so'zlari va qoidalaridan voqif olim «mujtahid» hisoblanadi.

«Shafolat»ni tushuntirib bering

Savol: Duolarimizda Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning qiyomatda shafatchi bo'lishlarini so'raymiz-u, ammo «shafolat» so'zining ma'nosiga ko'pda e'tibor qilavermaymiz. Shuni tushuntirib berolmaysizlarmi?

Javob: «Shafolat» so'zining «yonini olish», «qo'llab-quvvatlash», «homiylilik qilish», degan ma'nolari bor. Shar'iy istilohda Alloh taolodan gunohkorlarning gunohini avf qilishini so'rash «shafolat», deyiladi. Alloh taoloning izni bilan payg'ambarlar, avliyolar, ulamolar va zohidlar qiyomat kuni shafolat qila oladilar. Ammo ular Allohning izni bilangina, U bergan izn chegarasidagina shafolat qila olishadi. Shafolat mo'min holida o'lgan osiy va gunohkor musulmonlarga bo'ladi.

Shafolat bir necha qismga bo'linadi. Bulardan ulkan shafolat faqat Payg'ambarimiz alayhissalomga xosdir. Bu shafolat bilan barcha xaloyiq mahshar dahshatidan xalos bo'lib, so'ng hisob qilinadi. Ba'zi qavmlarning jannatga hisob-kitobsiz kirishi uchun, gunohlari ko'pligi tufayli do'zaxga tushadigan ba'zi qavmlarni undan qutqarib qolish uchun, ba'zi gunohkorlarni do'zaxdan chiqarib olish uchun shafolatlar bor.

Ijmo' nima?

Savol: Shar'iy hukmlar Qur'oni karim, sunnati nabaviyya, ijmo' va qiyosga asoslanar ekan. Shulardan ijmo' haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Bu so'z lug'atda «to'plamoq», «jam qilmoq», u yoki bu masalada «bir fikrli bo'lmoq» ma'nolarini anglatadi. Uning istilohiy ma'nosi quyidagicha: Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam davrlaridan keyingi asrlardan bir asrdagi mujtahidlarning biror amal (holat)ning shar'iy hukmida ittifoq (bir fikrda) bo'lishlari ijmo', deyiladi. Ijmo' bilan sobit bo'lgan hukm qat'iy hukm hisoblanadi. Ijmo' bilan hukm sobit bo'lishini inkor qilgan kishi kofir bo'ladi (Bazdaviy).

«Axloq»ning asl ma'nosi

Savol: Axloq haqida ko'p gapiriladi. Bu iboraning asl ma'nosi haqida bilmoqchi edik.

Javob: «Axloq» - xulq so'zining ko'plik shaklidir. Xulq nafsning qat'iy sobit holatidir. Nafsning bu holati tufayli amallar undan osonlik bilan sodir bo'ladi, bunda u fikr va mulohazaga muhtoj bo'lmaydi. Agar undan shar'an va aqlan yaxshi amallar osonlik bilan sodir bo'lsa, u yaxshi xulqli, deyiladi. Agar yomon amallar osonlik bilan sodir bo'lsa, yomon xulqli, deyiladi.

Xulq qat'iy sobit holat bo'lganidan oriziy holatlarda goho molini sarflagan kishi «saxiy», g'azabi qo'ziganda mulohaza qilib, o'zini bosgan kishi «halim», deyilmaydi. Shuningdek, amal xulq hisoblanmaydi. Shuning uchun aslida saxiy kishi moli yo'qligi

yoki biror sabab tufayli saxovat ko'rsatolmasligi yoki aksincha, aslida saxiy bo'lmagan kishi riyo qilib yoki biror sababdan molini sarflashi mumkin.

Mo'taziliylar kimlar?

Savol: Mo'taziliy oqimi haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Mo'tazila - ajralgan, degan ma'noni bildiradi. Mo'taziliy firqasi adashgan firqalardan bo'lib, uning paydo bo'lishi Vosil ibn Ato (80-131 h.) nomi bilan bog'liq. Vosil ibn Ato «Gunohi kabira qilgan kishi mo'min ham, kofir ham bo'lmaydi», degan tushunchani tarqatgach, shayx Hasan Basriy «Vosil bizdan ajradi», deganlar va shu tariqa mo'taziliylar (ajralganlar) paydo bo'ldi. Mo'taziliylar Allohning ilm, qudrat, hayot, eshitish, ko'rish, iroda singari subutiy sifatlarini inkor qiladilar. Qadarga, qiyomatda Allohni ko'rishga, shafobatga, payg'ambarlik mo'jizalariga, karomatlarga ishonmaydilar. Allohning qazo va qadarini inkor etganlari uchun qadariyyalar, degan nomi ham bor. Ular o'z e'tiqodlariga zid keladigan sahih hadislarni ham inkor etishgan.

Kimlar zimmiy, deb ataladi?

Savol: Imom Buxoriyning «Jome' us-sahih» kitoblari bilan tanishish chog'ida «zimmiy» degan so'zga duch keldim. Zimmiy, degani kimlar?

Javob: Zimmiylar - «Zimma ahli» Islom davlati hududida yashagani uchun davlat jon va mol-mulklari himoyasini zimmaga olgan ahli kitoblardir. Ular buning evaziga har yili jizya (maxsus soliq) to'lab turishadi.

Tahoratning qanday odoblari bor?

Savol: Tahorat olishning o'ziga xos tartib va odoblari bor ekan. Ular qaysilar?

Javob: Eng avvalo tahorat uchun toza suv topish kerak bo'ladi. Suvlar shariat nuqtai nazaridan uch turlidir:

Birinchisi - tohir va tahur, ya'ni toza va toza etuvchi;

Ikkinchisi - tohir, lekin tahur emas;

Uchinchisi - harom.

Birinchi tur suvlarga tabiiy holidan o'zgarmagan va biror narsa qo'shilmagan daryo, dengiz, ko'l, ariq, osmon va quduq suvlari kiradi. Bu suvlarga ular miqdoridan ko'p bo'lgan toza narsa aralashsa yoki oz bo'lsa-da,

qo'shilishi bilan nomi o'zgarsa (masalan, choy, qahva, sho'rva), tahurlik sifati yo'qoladi.

Ikkinchi tur suvga obi musta'mal, ya'ni ishlatilgan suv kiradi. Tahoratga ishlatilgan suv obi musta'mal bo'lib, qayta ishlatishga yaroqsizdir. 10x10 ziro' hajmdan kam miqdordagi idish yo havzalardagi suvga ozgina najas tushishi bilan harom bo'lib qoladi. Mazkur miqdordan katta hajmdagi idish yo havzalardagi suvlarga, oqar suvlarga ham najas tushib, uch sifati - ta'mi, hidi, rangidan birini o'zgartirsa, bu suvlar harom, ishlatishga yaroqsiz bo'ladi. Tahorat va g'usl uchun faqat tohir va tahur bo'lgan suvgina yaroqlidir.

Tahorat olish uchun shunday joy tanlash lozimki, quyilgan suv yerdan kiyim-boshga sachramasin. Zero, poklanish uchun tahorat qilaturib, kiyim-boshni bulg'ab olish mantiqqa zid. Halo va istinjo qilgan joyda tahorat qilish yaramaydi. Yuzni qiblaga qilib tahorat olish odobdandir. Tahorat olishni boshlashdan avval ikki qo'l yenglarini tirsaklardan o'tkazib shimarib olish lozim. Niyat qilish va tasmiya («Bismillah...») aytish tahoratning sunnatlaridandir. Obdastada tahorat qilinsa, obdasta chap qo'l bilan ushlanadi. Tahoratda misvok ishlatish ham sunnat amallardandir.

Tahorat qilishda bajarilishi lozim bo'lgan amallar uzluksiz, ya'ni bir joyda, o'rtaga boshqa ishlar qo'shmay bajarilishi kerak.

Quyoshda isigan suv bilan tahorat qilish makruhdir. Oqar suvlardan tahorat qilinganda og'iz va burun suvlari ariqqa tashlanmaydi. Tahorat qilishda behuda so'zlarni so'zlamalik lozim.

Tahoratsiz kishiga nimalar harom?

Savol: Tahorati bo'lmagan kishilarning qanday amallarni qilishlari mumkin emas?

Javob: Tahoratsiz kishi quyidagi amallarni qilishi mumkin emas:

1. Har qanday namoz (xoh nafl, xoh farz) o'qishi;
2. Janoza namozini o'qishi;
3. Tilovat sajdasi qilishi;
4. Qur'oni karimni va bir oyat bo'lsa ham, yozilgan narsani ushlashi durust emas. Ammo Qur'oni karim yoki oyat yozilgan narsa alohida ajraluvchi g'ilofda bo'lsa, ushlash mumkin.
5. Baytullohni tavof qilishi. Agar tavofi ziyoratni tahoratsiz qilsa, uni tahorat bilan qayta qilish mustahabdir. Agar tahorat bilan qayta qilmasa, bir qo'y so'yishi vojibdir. Ammo tavofi ziyoratni tahoratsiz qilgach, qaytadan tahorat bilan ado etsa, zimmasidan qo'y so'yish soqit bo'ladi.

Insondan chiqadigan suyuqliklar hukmi

Savol: Insonning oldidan, u erkak yo ayol bo'ladimi, turli suyuqliklar chiqadi. Ammo ko'pchilik ularning nomlari va hukmlarini bilmaydi. Bu suyuqliklarning turlari va shar'iy hukmlari bayon etib berilsa, foydadan xoli bo'lmasdi.

Javob: Inson oldidan to'rt xil suyuqlik chiqadi:

Birinchi - maniy (urug')dir.

Alloh taolo maniydan insonni yaratadi.

Toriq surasining 5-7-oyatlari mazmuni shunday: «Inson qanday narsadan yaratilganini o'ylasin! U erkak pushti va ayol ko'krigidan chiquvchi va rahmga qo'yilguvchi suyuqlikdan yaratilgan».

Qiyomat surasining 36-40-oyatlari mazmuni shunday: «Inson o'zini erki o'ziga tashlab qo'yilgan deb hisoblaydimi? U rahmga qo'yilgan maniydan bir qatra emasmi? U so'ng qatradan qon bo'ldi. Alloh taolo uni yaratdi va go'zal o'lchamda qildi. U maniydan juftni - er va ayolni yaratdi. Bu ishlarni qilgan Zot o'lganlarni tiriltirishga qodir emasmi?»

Shubhasiz, qodirdir.

Erkakdan chiqqan maniy ko'pincha quyuq, oqish tusli bo'ladi va otilib shahvat bilan chiqadi. Ho'l vaqtidagi hidi xamir hidiga, quriganidagi hidi tuxum oqining hidiga o'xshaydi.

Ayoldan chiqqan maniy suyuq, sariq rangda, agar ayolning g'ayrati kuchli bo'lsa, goho oq rangda bo'ladi.

Erkak va ayoldan maniy chiqsa, maniy chiqishi qo'shilishdan, ehtilomdan va shunga o'xshash sababdan bo'lsa, g'usl vojib bo'ladi.

O'smir bola va qizdan maniyning chiqishi balog'atga yetish alomatlaridan biridir. Balog'atga yetgan o'smir va qizga barcha shar'iy hukmlarni bajarish vojib bo'ladi.

Ikkinchisi maziidir.

Mazi sariq rangli, ko'pincha suyuq bo'ladi. U katta yoshdagi erkak va ayoldan shahvatlari qo'zg'aganda otilmay chiqadi. Uning chiqqanini kishi hatto sezmay ham qoladi. U erkaklardan ko'ra ayollardan ko'proq chiqadi.

Mazi najasdir. U badan yo kiyimga tegsa, yuvish lozim. Mazi tahoratni sindiradi. Lekin mazi chiqsa, g'usl vojib bo'lmaydi.

Uchinchisi vadiidir.

Vadiy loyqa rang yo oq, quyuq bo'ladi. U ko'pincha ich qotganida siydikdan so'ng yo og'ir ko'targanida yoshu qari, erkagu ayoldan chiqadi.

Vadiy ham siydik kabi najasdir. Tahoratni sindiradi. Kiyim va badanga tegsa, yuvish vojib bo'ladi. Vadiy chiqqanida g'usl vojib emas.

Vadiy maniyga o'xshaganidan ko'p kishilar uni maniy, deb o'ylaydi. Hatto ba'zilar u chiqqanida g'usl ham qiladi. Bu xatodir. Din ahkomlarini bilmaslik oqibatidir.

To'rtinchisi siydikdir.

Siydik hamma biladigan suyuqlik. U ham najasdir. Tahoratni sindiradi, ammo g'uslni vojib qilmaydi. Undan kiyim-boshni toza tutish vojibdir. Imom Buxoriy Abdulloh ibn Abbos roziyallohu anhudan shunday rivoyat qiladilar: «Rasululloh sollalahu alayhi vasallam ikki qabr oldidan o'tganlarida aytdilar: «Bu ikkisi azoblanmoqda». «Katta gunoh sababidan azoblanmoqdalarimi?» deb so'ralganida, «Ha, u katta gunoh. Ulardan biri chaqimchilik qilib yurardi, ikkinchisi siydigidan saqlanmas edi», dedilar».

Shuning uchun bo'shanishdan so'ng siydikdan yaxshilab tozalanish, ya'ni siydik yo'llarini poklash lozim bo'ladi. Bu ish ayollarga yengil. Ular bo'shangan zahotilari turib ketmay, ozroq kutib, so'ng farjini yuvishlari kerak. Ammo erkaklarga o'zlarini siydikdan tozalash sabr va bilimni talab qiladi. Erkaklar bo'shanganlaridan so'ng siydik yo'lida qolgan siydik tomchilari chiqib ketgunicha moyaklari ortidan zakar uchiga qarab bir necha bor sidirib silashlari kerak. Bu ishni bir necha qadam yurish yo qimirlash yo yo'talish bilan bajarsa ham bo'ladi. Siydik yo'lida tomchilar qolmagach, zakar yuviladi.

Ehtilom nima?

Savol: Fiqh kitoblarida «ehtilom» degan so'zni ko'p uchrataman-u, ma'nosini bilmayman. U nimani bildiradi?

Javob: Er tushida ayol bilan, ayol tushida erkak bilan bo'lib, ko'p holda jinsiy a'zolaridan namlik chiqishi ehtilom, deyiladi.

Ehtilom o'spirin bola va qizning balog'atga yetgani alomatidir. Ehtilom paytida nam chiqsa, g'usl qilish vojib bo'ladi. Ehtilom bo'lsa-yu, kiyimida ham, zakarida ham asari

bo'lmasa, g'usl vojib bo'lmaydi.

Ehtilom bo'lish gunoh hisoblanmaydi. Qandaydir ayol bilan qo'shilganini tushida ko'rgan kishiga gunoh emas. Zero, uyqudagi odam mas'ul emas. Ammo bu holi uning nafsini pok emasligini ko'rsatadi. Binobarin, Alloh taolodan panoh so'rab, shaytonning yomonligidan saqlansin. Bu tur ehtilom bo'lish shaytondandir. Ammo hamma vaqt ham ehtilom shaytondan bo'lavermaydi. Inson issiq ta'siridan ham ehtilom bo'lishi mumkin. Agar chalqancha yotsa va tagida jun bo'lsa, qizib ehtilom bo'ladi. Shuningdek, goho qish kunlari sovqotib uxlaganida ham ehtilom bo'ladi.

Goho ehtilom bo'lgan kishi uyqusida shahvatini qo'zg'atuvchi narsani ko'rmasa ham, namlik chiqadi. Bunday ehtilom pok mo'minlarning ehtilomidir.

Alloh taolo payg'ambarlarni ehtilom bo'lishdan saqlagan. Abdulloh ibn Abbas roziyallohu anhu shunday deydilar: «Hech bir nabiy aslo ehtilom bo'lgan emas. Zero, ehtilom shaytondandir».

Tayammum nimalar bilan qilinadi?

Savol: Qanday narsalar bilan tayammum qilish mumkin?

Javob: Yer jinsidan bo'lgan hamma narsa - toza tuproq, qum, bo'r, ohak, tosh kabi narsalar bilan tayammum qilish mumkin. Bularning hammasidagi asosiy shart - ular pokiza bo'lishi kerak. Bular - Imom A'zam va Imom Muhammadning nazdlarida. Imom Abu Yusuf esa tuproq va qumdan boshqa narsaga tayammum qilish durust emas, deganlar. Ikkalasi ham pok bo'lishi shart.

Savol: Imorat buzilganida yoki shamol changni qo'zg'aganida yuz-qo'llarga yetishi bilan tayammum qilingan bo'ladimi?

Javob: Yo'q. Bu bilan tayammum qilingan bo'lmaydi va talab qilingan poklik hosil bo'lmaydi. Chunki tayammumda niyat qilish farzdir («Tahsili zaruriy»).

Oyoqni qanday yuvgan ma'qul?

Savol: Bir tanishim g'usl chog'ida qilinadigan tahoratda oyoq yuvilmaydi, dedi. Shu gap to'g'rimi?

Javob: G'usl qilishda albatta tahorat olinadi. Agar g'usl qilinadigan joy - toshday qattiq, suv to'xtamaydigan bo'lsa, g'usldagi tahoratdan keyin oyog'ini yuvadi. Agar suv to'xtaydigan joy bo'lsa, oyoq yuvishni g'usl oxiriga qoldiradi, g'usl joyidan uzoqlashgach, so'ng yuvadi.

Ayollar sochini ho'llasa kifoyami?

Savol: G'uslda ayollar sochiga to'la suv yetkazadimi yoki ho'llasa kifoyami?

Javob: Ayollar o'rilgan sochlarini yozishlari shart emas va uni tamoman yuvishlariga ham zarurat yo'q. Balki g'uslda sochning tagiga suv yetkazish zarur. Bu - g'usl vojib bo'lgan paytda sochi o'rilgan holatdagi ayollarga tegishli. Ammo sochi yozig'li bo'lsa, hammasini yuvishi lozim.

Qancha masofaga chiqqan musofir bo'ladi?

Savol: Kitoblarda musofir bo'lish masofasi turlicha keltirilgan. Buning boisi nima? Ularning qaysi biriga fatvo berilgan?

Javob: Kishining musofir bo'lishi uchun belgilangan masofaning turlicha ko'rsatilishiga sabab bir mavsumda dunyo mamlakatlarida kunlar uzunligining har xil bo'lishidir. Aslida bundagi mezon yilning eng qisqa kunida o'rtacha yurishda tongdan tushgacha yurib, so'ng tonggacha dam olib, shu tartibda uch kunda bosib o'tilgan yo'l uzunligidir. Agar uch kunlik masofani soat hisobiga aylantiradigan bo'lsak, bizning diyorlda taqriban har kunda olti yarim soatdan uch kunda o'n to'qqiz yarim soatda bosib o'tilgan yo'l miqdoridir. Shuning uchun bir joyda bu masofa 15 farsax, boshqa joyda 18 farsax, yana bir boshqa joyda 21 farsax ko'rsatilgan. Diyorimiz ulamolari o'n besh farsaxlik masofadagi joyga borishni niyat qilib chiqqan kishi musofir bo'ladi, deb fatvo berganlar («Raddul muxtor»). Bu masofa taxminan 90 kilometr ga tengdir.

Muqim namozini qanday tugatadi?

Savol: To'rt rikatli farz namozlarini musofirga iqtido qilib o'qigan muqim qolgan ikki rikatni qanday tugatadi?

Javob: Musofir to'rt rikatli farz namozda muqimlarga imom bo'lgan bo'lsa, ikki rikat o'qib salom bergach, muqimlar turib qiroat qilmay, (qiyomda Fotiha surasini o'qimasdan, bir tasbeh miqdori bo'lib, har birlari mustaqil holda ruku'-sajda qilib), qolgan ikki rikatni o'qiydilar. Oxirgi qa'dada tashahhud, salovot, duo o'qib, o'zlari salom beradilar («Olamgiriya»).

Musofirga qanday imtiyozlar bor?

Savol: Musofirga taalluqli hukmlarni bayon qilsangiz.

Javob: Uch kecha-kunduzlik yo'lni bosib o'tishni niyat qilib yo'lga chiqqan odam musofir sanaladi va unga to'rt rikatli farz namozlarini ikki rikatga qisqartirib (qasr qilib) o'qish vojib bo'ladi. Agar yo'lda qiyinchilik yoki vaqt ziqligi mavjud bo'lsa, sunnatlarni o'qimaslik joiz. Ramazon ro'zasini tutish, juma va hayit namozlari unga vojib bo'lmaydi. Mahsisiga uch kecha va uch kunduz mash tortishi mumkin. Ayollarga bu masofadagi joyga mahramsiz borishlari harom bo'ladi («Sirojjiya», «Fatovoi Olamgiriya»).

Sajda unutilganida...

Savol: Namoz o'qiyotib oldingi rikatda bir marta sajda qilganim esga tushib qoldi. Shunda nima qilishim kerak edi?

Javob: Namoz o'qiyotgan kishi ruku' va sajdada turganida o'tgan rikatida bitta sajda qilgani yodiga tushib qolsa, uni ado qilish niyatida ruku'dan sajdaga ketadi yoki sajdadan boshini ko'targan bo'lsa ham, sajdaga ketadi. Va unutilgan sajdasi ni ado etib bo'lganidan so'ng ruku' va sajdasi ni yana qaytarib qiladi. Namoz oxirida sajdai sahv qiladi («Hidoya»).

Tilovat sajdasi haqida

Savol: Qur'oni karim suralarida qaysi oyatlar sajda oyatlaridir? Ular haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Qur'oni karimning o'n to'rt surasida sajda oyatlari bor. Ularni o'qigan yoki eshitgan kishi bir bor sajda qilishi vojibdir. Bu tilovat sajdasi, deyiladi. Sajda oyatlari kelgan suralar quyidagilar: A'rof surasining 206-oyati, Ra'd surasining 15-oyati, Nahl surasining 49-oyati, Isro surasining 107-oyati, Maryam surasining 58-oyati, Haj surasining 18-oyati, Furqon surasining 60-oyati, Naml surasining 24-oyati, Sajda surasining 15-oyati, Sod surasining 24-oyati, Fussilat surasining 37-38-oyatlari, Najm surasining 62-oyati, Inshiqoq surasining 21-oyati, Alaq surasining 19-oyati.

Hayz va nifosdagi ayollar sajda oyatini eshitsa (o'qishlari esa o'z-o'zidan mumkin emas), ularga tilovat sajdasi qilish vojib bo'lmaydi.

Savol: Namoz o'qish makruh bo'lgan vaqtlarda sajda oyati o'qilgan bo'lsa, ana shu paytda tilovat sajdasini qilish joizmi?

Javob: Ha, joizdir. Ammo namoz o'qish makruh bo'lmagan vaqtlarda sajda oyatini o'qib, unga namoz o'qish makruh bo'lgan vaqtda sajda qilish joiz emasdir.

Qazo namozlari qachon o'qiladi?

Savol: Qazo bo'lgan namoz vaqti kirgan namozdan avval o'qiladimi yoki keyinmi?

Javob: Kim bir namozni o'tkazib yuborsa, ya'ni biror sabab tufayli o'qiy olmagan bo'lsa, uni vaqti kirgan namozdan avval o'qishi lozim. Masalan, asr namozini qazo qilgan bo'lsa, uni shom namozidan oldin o'qishi kerak. Ammo o'qimagan (asr) namozini o'qiydigan bo'lsa-yu, keyingi namoz (ya'ni, shom) vaqti ham o'tib ketadigan bo'lsa, unda avval keyingi (shom) namozini o'qib olib, so'ngra o'qimagan (asr) namozi qazosini o'qiydi.

Agar besh vaqt namozlarni o'tkazib yuborgan (ya'ni, qazo qilgan) bo'lsa, ularni tartibi bilan (avval bomdod, peshin, asr va hokazo) qazosini o'qishi kerak. Vitrni o'qimagan bo'lsa, bomdoddan oldin o'qishi lozim.

Agar qazo namozlar oltita yoki undan ortiq bo'lsa, ular o'rtasidagi hamda ular va vaqti kirgan namoz orasidagi tartib soqit bo'ladi. Ya'ni, avval vaqti kirgan namozni o'qish mumkin. Shuningdek, o'tkazib yuborilgan namozlarning istaganidan boshlab qazolarini o'qishi ham joiz bo'ladi.

Vaqti kirgan namozini o'qiyotib qoldirgan namozi yodiga tushib qolsa, shu vaqt namozi buziladi («Hidoya»).

Qoldirilgan namozlar o'qiladimi?

Savol: Murtad Alloh taoloning fazli bilan yana dinga qaytsa, qoldirgan namozlarining qazosini o'qiydimi?

Javob: Yo'q, murtad holida o'tkazgan vaqt namozlarini Islom diniga qaytgach, qazo qilmaydi («Taxoviy»). Ammo namozni o'qigach, (masalan, peshin) murtad bo'lsa-yu,

o'qigan namoz vaqti chiqmasidan dinga qaytsa, u namozni qayta o'qiydi. Zero, dindan chiqishi bilan barcha amallari, jumladan, o'qigan namozi ham bekor bo'ladi («Naf'ul mufti»).

Tasbehlarni qanday sanagan ma'qul?

Savol: Bir narsaga tushunmay qoldim: «Ibodati islomiya»da namozda oyat-tasbehlarni qo'lda sanash makruh, deyilibdi. Ko'pchilik namozdan keyingi tasbehlarni qo'lda sanaydi-ku?!

Javob: Farz namozlarda oyat va tasbehlarni qo'l bilan sanab turish makruhdur. Ammo nafl namozlarda qo'l bilan sanashlikning makruhligi borasida ixtilof bor. Namozdan keyingi tasbehlar namoz tashqarisidagi amal bo'lgani uchun ularni qo'l bilan sanash makruh emas («Fatovoi Olamgiriya»).

Namozda ikkilanib qolinsa...

Savol: Insonchilik ekan, gohida namozni necha rakat o'qiganim borasida ikkilanib qolaman. Bunday hollarda qanday yo'l tutishim kerak?

Javob: Agar namozxon necha rakat o'qiganini bilmay qolsa va bu birinchi marta yuz bergan bo'lsa, namozini buzib yangidan o'qiydi. Lekin tez-tez sodir bo'lsa, namozini buzmaydi. Balki gumoni g'olib bo'lgan rakatni hisobga olib, namozini davom ettiradi. Agar gumoni bir tomonga g'olib bo'lmasa, unda rakatining ozini e'tiborga oladi. Misol uchun, «Uchinchi rakatmi yo to'rtinchi rakatmi?» deb gumonda bo'lsa, uchinchi rakat, deb hisoblaydi va o'tirib tashahhud o'qishi vojib bo'ladi. Keyin yana o'rnidan turib, to'rtinchi rakatni o'qiydi va oxirida sajdai sahiv qiladi.

Agar to'rt rakatli namozning birinchi va ikkinchi rakatida ikkilanib qolsa, birinchi rakat, deb hisobga oladi va o'tirib tashahhud o'qiydi. So'ngra turib, ikkinchi rakatni o'qiydi, yana o'tiradi va tashahhud o'qiydi. So'ng turib, uchinchi rakatni o'qigach, yana o'tiradi va tashahhud o'qiydi. Keyin yana turib, bir rakat o'qiydi va namoz oxirida sajdai sahiv qiladi. Demak, to'rt rakatli namozlarda bir yoki ikki rakat o'qiganligini bilmay,

gumon qilgan kishi u namozni to'rt qa'da (o'tirish) bilan tugatadi. Bu holda qa'dalarning ikkinchi va to'rtinchisi farz, qolganlari vojibdir. Adashgan barcha hollarda namoz oxirida sajdai sahiv qilinadi.

Namozlarning afzal vaqti

Savol: Namozni vaqtida o'qigan afzal, deyishadi. Ana shu maqbul vaqtlar qachon kiradi?

Javob: Besh vaqt namozning har biri aytilgan vaqtlarida o'qilsa, o'z vaqtida o'qilgan hisoblanadi. Ammo bamdod namozini subhi sodiq kiringandayoq emas, balki tong yorishgach, quyosh chiqishidan oldinroq o'qish mustahab bo'ladi. Quyosh chiqishidan qancha oldin ekanini ulamolar aniqroq qilib quyidagicha belgilashgan: ya'ni, mabodo tahorati singanligi ma'lum bo'lsa, yangidan tahorat olib o'qiguncha vaqt qolsin.

Peshin namozini qishda avvalgi vaqtida, yozda soya bo'yga bir barobar bo'lishidan avvalroq o'qish mustahabdir.

Asr namozini barcha vaqtda quyosh gardishida o'zgarish boshlanmagan muddatgacha kechroq o'qish mustahab bo'ladi.

Shom namozini hamisha quyosh botishi bilan oq'qish mustahab.

Qish kunlari xufton namozini tunning birinchi uchdan bir qismi o'tgandan keyin, yoz kunlari esa ertaroq o'qish mustahabdir.

Vitr namozini uyg'onishga ko'zi yetsa, kechening oxirida, subhi sodiqdan oldin o'qish mustahab bo'ladi. Ammo uyg'onishga ko'zi yetmasa, xufton namozidan so'ngo'qishi mustahabdir.

Haj marosimida Arafot tog'i va Muzdalifa vodiysidan boshqa joyda bir namoz vaqtida ikki namoz jam qilib o'qilmaydi.

Iyd namozining vaqti quyosh chiqib, ikki nayza barobarida ko'tarilganidan to zavoligachadir.

Uch vaqtda, ya'ni quyosh chiqayotganida (to bir yoki ikki nayza ko'tarilgunicha), tik bo'lganida va botayotganida (shu kungi asr namozidan boshqa) hech qanday namoz o'qib bo'lmaydi.

Tong otib, quyosh chiqquncha va asr namozidan so'ng shom namozi o'qilguncha nafl va ikki rakat tavof namozini o'qish makruhdir. Shuningdek, imom xutba qilayotganda va iyd namozlaridan oldin ham nafl namozlarini o'qish makruh bo'ladi.

Namozda safning hukmi qanday?

Savol: Jamoat namozida safda turishning bir qancha ahkamlari bor, deb eshitdim. Shular haqida batafsilroq ma'lumot bera olasizlarmi?

Javob: Haqiqatan ham jamoat namozida saflarni to'lg'azish, saflarni bir tekis qilishga katta e'tibor beriladi. Bu borada Faxri Koinot sollallohu alayhi vasallamdan bir necha hadisi shariflar vorid bo'lgan. Abu Hurayra roziyallohu anhu aytadilar: «Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Agar birinchi safda qanday savob borligini bilganlaringizda edi, avvalgi safni egallash uchun qur'a tashlar edingiz», dedilar» (Imom Muslim rivoyati).

Shuningdek, namozda saflarni oldingi qatordan boshlab to'lg'azish, orada bo'sh joy qoldirmaslikka katta ahamiyat berish zarur bo'ladi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Saflaringizni tekislanglar, chunki safning to'g'rilligi namozning mukammal bo'lishi (shartlari)dandir», dedilar.

Abdulloh ibn Umar roziyallohu anhu aytadilar: «Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Saflaringizni to'g'ri qilinglar, yelkalingizni yonma-yon tutinglar, oralaringizni to'lg'azinglar, yonlaringizdagiga qo'llaringizni muloyim qilinglar, ochiq joy qoldirmanglar, shayton kirib oladi. Kim safga qo'shilsa, Alloh rahmatiga oladi. Kim safga qo'shilmasa, Alloh rahmatiga olmaydi», dedilar» (Imom Abu Dovud rivoyati).

Masjidda kerishib bo'lmaydimi?

Savol: Masjidga kirganda panjalarni qirsillatmaslik, kerishmaslik, esnemaslik kerak, deyishadi. Shu gapda jon bormi?

Javob: Faqih Abu Lays Samarqandiy rahmatullohi alayh kitoblarida «Masjidning o'n beshta hurmati bor», deb, ular ichida qo'lni qirsillatmaslikni ham sanab o'tganlar.

Kerishish va esnash shaytondandir.

Masjidda gaplashish mumkinmi?

Savol: Masjidda dunyo so'zini gaplashish mumkin emas, deyishadi. Demak, gaplashish mumkin emas ekan-da?

Javob: Musulmonlar masjidlarda dunyo so'zini gaplashishdan qaytarilganlar. Abdulloh ibn Mas'ud roziyallohu anhu rivoyat qiladilar: «Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Yaqinda oxir zamon qavmlari chiqadiki, ularning so'zlari masjidlarida bo'ladi. Alloh ular bilan hech bir hojatta bo'lmas», dedilar» (Ibn Hibbon rivoyati).

«Fatavoyi Olamgiriya»da «Masjidda dunyoning (muboh) so'zlarini gapirish haromdir», deyilgan.

«Fathul qodir» kitobida «Masjidda dunyo so'zlarini gapirish xuddi olov o'tinni kemirgani kabi hasanotlarni yeydi», deyilgan.

Imom juma namozi va ikki iyd (hayit) xutbalarini o'qiyotgan vaqtda umuman so'zlashib bo'lmaydi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Juma kuni imom minbarda xutba qilib turganida unga quloq solish o'rniga gapirib o'tiruvchi odam bamisoli ustiga kitob ortilgan eshak kabidir. Shunday odamga jim o'tir, deb ogohlantirgan odamning esa juma namozi qabul bo'lmaydi», dedilar.

Shuningdek, yo'qolgan narsalar, marosimlar e'lonini ham masjidida qilmaslik lozim. Jobir roziyallohu anhu aytadilar: «Bir kishi kelib masjidida yo'qolgan narsasini e'lon qildi. Shunda Rasuli akram sollallohu alayhi vasallam topa olmagin, deb duo qildilar».

Kesib o'tishga yo'l bormi?

Savol: Masjidlarimizda ayrimlar namoz o'qiyotgan kishi oldidan bemalol yurib o'tishadi. Nahotki, ular buning mumkin emasligini tushunmasalar?

Javob: Darhaqiqat, namozxonlarimiz ko'pincha e'tiborni kam qaratadigan bir kamchilik ham borki, bu namoz o'qiyotgan odamning oldini kesib o'tishdir. Namoz o'qiyotgan kishining oldidan kesib o'tmaslik kerak. Abdulloh ibn Yusufning aytishlaricha, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Namoz o'qiyotgan odamning oldidan o'tuvchilar qanchalik gunoh qilayotganliklarini bilganlarida edi, namozxonning oldidan kesib o'tmay, yaxshisi qirq (kun, oy, yil) to'xtab turgan bo'lar edilar», deganlar.

O'rtani yorib kirsam bo'ladimi?

Savol: Ba'zan orqa safda turgan odam oldingi safdagi ikki kishi orasini yorib, safga suqilib kirib oladi. Shu to'g'rimi?

Javob: Safda namoz o'qib turgan ikki kishining o'rtasiga yorib kirmaslik kerak. Agar safda turgan namozxon safni yorib kiruvchi kishiga yoniga yurib joy bersa, ikkovlarining namozlari fosid bo'ladi. Said Ahmad Taxtoviyy kitoblarida «Namoz uchun safda turgan ikki kishining o'rtasiga suqilib kirish makruh», deyiladi. Chunki safdagi namozxonlarning yonga yurib suqilib kirgan kishiga o'rin berishlari bilan safdagi namoz o'qiyotgan kishilarning namozi fosid bo'ladi.

Makonni xoslab olish mumkinmi?

Savol: Namozxon masjidda o'zi uchun bir makonni xoslab egallab olishi mumkinmi?

Javob: Yo'q, mumkin emas. Abdurahmon ibn Shibl aytishlaricha, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam uchta narsadan qaytarganlar: 1. Namoz sajdasi qarg'a non yegani kabi kalta qilish;

2. Namozda yirtqich hayvonlar kabi yoyilib yotish;

4. Tuya o'ziga joy belgilab olgani kabi namoz uchun alohida makon (o'rin) xoslab olish.

Kechikkanda nima qilinadi?

Savol: Masjidda peshin namozining farzini yolg'iz o'qiyotganda jamoatto'planib qolsa, nima qilish kerak?

Javob: Agar peshin namozi farzining bir rakatini o'qib qo'ygach, jamoat hozir bo'lib qolsa, yana bir rakat qo'shib o'qib, ikki rakat qilib salom beradi. So'ng imomga iqtido qilib jamoatga qo'shiladi. Agar birinchi rakatda hali sajda qilmagan bo'lsa, salom berib namozdan chiqib, imomga iqtido qiladi. Agar uch rakat o'qib qo'ygach, so'ng jamoat hozir bo'lib qolsa, namozini tamomlab salom beradi. Namozini tugatgach, imomga nafl niyatida iqtido qiladi.

Namozdan so'ng ko'rishish to'g'rimi?

Savol: Bizning qishloq masjidida bomdod namozidan so'ng hamma bir-biri bilan qo'l olib ko'rishib chiqadi. Shu odat to'g'rimi?

Javob: Salafi solihlar hech bir namozdan so'ng bir-birlari bilan qo'l olib ko'rishmaganlar. Binobarin, bu odat makruhdur («Durrul muxtor»).

Imom yanglishganda...

Savol: Jamoat namozida imom to'rtinchi rakatdan so'ng qa'daga o'tirgach, beshinchi rakatga turib ketdi, qavm ham turdi. Orasida masbuqlar (bir rakatdan so'ng imomga iqtido qilganlar) bor edi. Bu holda masbuqlarning namozi buziladimi?

Javob: Agar imom oxirgi qa'dada o'tirgach, beshinchi rakatga tursa, unga ergashib turgan masbuqlarning namozi buziladi. Agar imom oxirgi qa'dani o'tirmay, beshinchi rakatga turib sajda qilsa, barchaning namozi buziladi («Xulosa»).

Juma namoziga kechikilsa...

Savol: Juma namoziga takbir aytilganda yetib borgan kishi oldingi to'rt rakat sunnatni o'qib, so'ng imomga iqtido qilishi lozimmi yo imomga iqtido qilib, so'ng o'qishi kerakmi?

Javob: Bunday holda oldingi to'rt rakat sunnat o'qilmaydi. Imomga iqtido qilinadi. Zero, juma namozining xutbasi va farzi orasida namoz o'qish makruhdir. U o'qilmagan oldingi to'rt rakat sunnat juma namozining farzidan so'ng ham qazo qilib o'qilmaydi («Durrul Muxtor»).

Savol: Juma namozining oldingi to'rt rakat sunnatining ikki rakatini o'qiganida imom xutbani boshlab qilsa, sunnat namozini ikkinchi rakatida tugatib, xutbaga quloq solish kerakmi yo uni oxirigacha o'qish lozimmi?

Javob: Unday bo'lganda to'rt rakat sunnat oxirigacha o'qiladi. Zero, u bo'lib bo'lmaydigan bir mukammal namozdir («Bahrur Roiq»).

Imom va jamoat

Savol: Alhamdulillah, imkon qadar namozimni jamoat bilan o'qiyman. Bitta savol chiqib qoldi: imomlikka o'tadigan kishilarga qanday shartlar qo'yilgan? Umuman, imom bilan iqtido qiluvchi o'rtasidagi munosabatlarda nimalarga ko'proq e'tibor berish lozim?

Javob: Imomlik va jamoatning shartlari quyidagilar:

1. Balog'atga yetgan bo'lmoqligi. Balog'atga yetgan kishining go'dakka iqtido qilishi durust emas.

2. Erkak kishi bo'lmoqligi. Ayol kishining erkak kishiga imom bo'lmoqligi durust emas.

3. Imomning qiroati tajvid talablariga muvofiq bo'lishi.

4. Imomning siydik tomib turishi, yel chiqib turishi, doimiy qon oqib turishi kabi uzrli holatlardan salomat bo'lishi.

5. Imomga iqtido qiluvchi safda imomdan oldinga o'tib ketmasligi. Bu ham iqtidoning shartlaridandir.

6. Iqtido qiluvchining imomga ergashishni niyat qilishi. Agar imom ayollarga imomlik qilsa, ularga imomlik qilayotganini niyat qilishi vojibdir.

7. Farz namozni o'quvchi nafl o'qiyotgan kishiga, ruku', sajdaga qodir kishi imo-ishora bilan o'quvchiga, bir farzni o'qiydigan kishi boshqa farzni o'qiyotganga iqtido qilmoqligi durust bo'lmaydi. Shuningdek, qiroati tajvidga muvofiq kishi qiroati buzuq kishiga, kiyimli kishining yalang'ochga iqtido qilishi joiz emas. Lekin tayammum qilgan kishi tahoratlilarga, mahsiga yoki yarasiga mash tortgan kishi mash tortmay, oyoqlarini yuvgan kishilarga imom bo'lishi durustdir.

8. Imom bilan imomga ergashuvchining o'rtasida imomning nima qilayotganini to'sib, imom ahvolidan shubhaga soladigan to'siqning bo'lmasligi.

8. Imomga ergashuvchi imomning tahoratini singan, deb bilmasligi ham shart. Imomning tahoratsizligini, masalan, qon oqqan yoki boshqa narsani bilgan kishining shu imomga iqtido qilishi joiz emas.

Jamoat namozi fazilatları

Savol: Qanday holatda jamoat namozi yuzaga keladi? Umuman, jamoat namozining fazilatları haqida ma'lumot berishingizni so'rayman.

Javob: Jamoat namozi ikki va undan ortiq kishi bilan bo'ladi. Agar ikki kishidan biri balog'atga yetmagan, lekin oq-qorani tanigan bola bo'lsa ham, namoz jamoat bilan o'qiladi. Namozni jamoat bilan o'qish sunnat ila sobit bo'lgan vojibdir.

Jamoat namozi Alloh taoloning rahmati va roziligidir. Hadisi sharifda shunday vorid bo'lgan: «Kishining jamoat bilan o'qigan namozi yolg'iz o'qigan namozidan yigirma yetti barobar ortiqdir». Kishining namozni jamoat bilan o'qish uchun masjid sari tashlangan har bir qadamiga Alloh taolo bir savob yozadi, bir gunohini kechiradi va bir daraja ko'taradi («Halabi Kabir», «Shir'atul-Islom» sharhi).

Namozi buziladimi?

Savol: Ko'pincha masjidlarda ba'zi namozxonlar namoz chog'ida qashinishadi, hashoratlarni o'ldirishadi. Bunday amallar namozga xalal yetkazmaydimi?

Javob: Namozning bir ruknida uch marta qo'lini ko'tarib, yuzi, boshi, bo'yni kabi joylarni qashisa, namozi buziladi. Lekin qo'lini bir marta ko'targanicha uch bora qashlansa, namozi buzilmaydi. Biroq namozda uzrsiz qashinish makruhdir.

Agar namoz ichida bir vaqtning o'zida uch marta burga, pashsha, chivin kabilarni o'ldirsa, namozi buziladi. Lekin ilon, chayon o'ldirsa, buzilmaydi. Ammo ularning boshqalarga zarar yetkazmasligi ehtimoli bo'lsa, ularni o'ldirishga urinishi makruhdir.

Namoz chog'ida yuzining o'zini u yoq-bu yoqqa bursa, namoz buzilmaydi, ammo bu makruhdir. Shuningdek, biror narsaga ko'z qiri bilan qarash ham namozni buzmaydi. Ammo ko'kragi bilan birga burilsa, namoz buziladi («Fatovoi Olamgiriya», «Xulosa»).

Imomlikka kimlar haqliroq?

Savol: Jamoatga imom bo'lishga kimlar haqliroq bo'ladi?

Javob: Jamoat namozida namoz bir kishiga (imomga) ergashib o'qiladi. Imom oldinda, qolganlar uning ortida saf tortib o'qiydilar. Dinimiz hamma musulmonning ilmli-ma'rifatli bo'lishini taqozo qilganidan har bir musulmon imom bo'lishi mumkin. Lekin bu sharafiga kim haqliroq? Bu masala shunday hal qilingan: imom bo'lishga birinchi haqdor namoz masalalarini puxta bilgan kishidir. Bu darajaga yetganlar ko'pchilik bo'lsa, ulardan qiroat ilmiga mohirrog'i imomlikka o'tadi. Bu sohada ham

teng bo'lishsa, taqvosi kuchli bo'lganlari imom bo'ladi. Bunda ham o'rtalarida farq bo'lmasa, yoshi ulug'i imom bo'ladi.

Imomlikka haqli odam turib boshqaning imom bo'lishi, jamoat yoqtirmagan kishi imom bo'lishi makruh. Ammo jamoat orasida imomlikka undan boshqa haqdor topilmasa, makruh emas.

Tayammum qilish, mahsiga yo jarohatga mash tortish, shuningdek, o'tirib ruku' va sujud qilish imomlikka haqdorligini ketkazmaydi.

Nafl namozini farz namozini o'qiyotgan kishiga iqtido qilib o'qish mumkin. Yosh bola hech bir namozda balog'atga yetganlarga imom bo'lishi mumkin emas. Uzrli kishining ham uzri yo'qlarga imom bo'lishi nojoiz. Tanho namoz o'quvchi namozga qanday niyat qilsa, imom ham shunday niyat qiladi. Qavmlar esa jamoat namozida imomga iqtido qilganlarini ham niyat qilishlari kerak.

Imom bomdodning farz namozida, shom va xufton farzlarining oldingi ikki rakatida qiroatni ovoz chiqarib qiladi. Peshin va asr namozida qiroatni ichida qiladi. Imom barcha namozda birinchi rakatda ikkinchi rakatga ko'ra uzunroq qiroat qiladi. Imomga iqtido qilgan kishi qiroat qilmaydi.

Janoza namozi arkonlari qaysilar?

Savol: Janoza namozini ado etamiz-u, arkonlarini yaxshi bilmaymiz. Iltimos, shu haqda ham yozsangizlar.

Javob: Janoza namozi farzi kifoyadir. Besh vaqt namoz maqbulligi uchun shartlar janoza namozining maqbulligi uchun ham shartdir. Bunga qo'shimcha holda mayyit musulmon va yuvilgan bo'lishi hamda janoza namozini o'quvchining oldida bo'lishi ham shartdir. Mayyit yuvilmay, janoza namozi o'qib ko'milgan bo'lsa, qabriga qayta janoza o'qiladi.

Janoza namozi to'rt takbirdan iborat. U bunday ado etiladi: janoza namozini xolis Alloh uchun imomga iqtido etib o'qishni niyat qiladi. Takbir aytib (ya'ni, «Allohu akbar», deb) qo'llar ko'tariladi. Bunda bosh barmoqlar quloq yumshog'iga tegishi kerak. So'ng qo'llar namozdagi tartibda bog'lanib, namozda o'qiladigan sano o'qiladi va yana takbir aytiladi. Keyin namozda tashahhud («Attahiyot...»)dan keyin o'qiladigan salovot o'qilib, uchinchi takbir aytiladi va mayyit hamda musulmonlar haqiga duo o'qib, to'rtinchi takbir aytiladi, so'ng salom beriladi.

Janoza namoziga niyat qilib takbir aytilgandagina qo'llar ko'tariladi. Qolgan uch takbirda qo'llar ko'tarilmaydi, bosh mutlaqo ko'tarilmaydi.

Tirik tug'ilib o'lgan chaqaloqqa nom qo'yiladi, yuviladi va janoza o'qiladi. O'lik tug'ilgani yuvilib, nom qo'yilib, janozasiz dafn qilinadi. Tushik esa lattaga o'rab ko'miladi.

Hayoti oxirlagan kishi huzurida...

Savol: Yurtchilik ekan, goho hayot bilan vidolashayotgan yaqinlarimiz va tanishlarimiz huzurida bo'lishga to'g'ri kelib qoladi. Shunday hollarda qaysi amallarni qilib turish kerak bo'ladi?

Javob: Hayoti oxirlagani sezilgan kishi o'ng yoniga yonboshlatib, yuzini qiblaga qaratib yotqiziladi. Bu ish sunnatdir. Bunday yotqizish qiyin bo'lsa, qulay bo'lgan holatda yotqizish ham joiz. Oyoqlari bo'shashib qolishi, burunning qiyshayishi, chakaklarning tundlashishi kishi hayotining oxirlab qolganini bildiradi. Uning huzurida eshittirib shahodat kalimasi («Ashhadu alla ilaha illalloh va ashhadu anna Muhammadan 'abduhu va rasuluh») aytib turiladi. Bemorga ayt, deb buyurilmaydi. Bemor yotgan xona xushbo'y qilinadi.

Bemorning hayoti tugab nafasi to'xtagach, iyagi bog'lanadi, ko'zlari yumib qo'yiladi. Uning ko'zini yumib qo'yuvchi odam «Bismillahi va 'ala millati rasulillahi», deb aytishi kerak. Qo'llarining panjalari yoyilib yoniga qo'yiladi, oyoqlarining bosh barmoqlari juftlab bog'lanadi. Qorni shishmasligi uchun unga oyna yo pichoq kabi narsa qo'yiladi. Bu ishlarning barchasi marhumga ozor bermay bajarilishi kerak. Joni uzilgan kishi quruq va balandroq joyga yotqiziladi. Kiyimlari yechilib, usti yopib qo'yilishi mustahab bo'ladi.

So'ng qo'shnilar va yoru do'stlariga janozada hozir bo'lishlari va hayotdan o'tganning haqiga duo qilishlari uchun xabar berish mustahabdir.

Kafanlashda farq bormi?

Savol: Mayyit qanday kafanlanadi? Erkak va ayolni kafanlashda qanday farq bor?

Javob: Mayyitni kafanlash farzi kifoyadir. Er kishilarning kafani uchta: izor, qamis va lifofa. Izor boshdan-oyoqqacha, lifofa undan biror qarich uzun, ularning enlari mayyitni o'raydigan darajada bo'ladi. Qamis bo'yiga teng ikki buklanib, o'rtasi bo'yin kirish uchun erkaklarga eniga, ayollarga uzuniga yirtilgan, uzunligi mayyit bo'ynidan oyog'igacha, eni mayyit badanini yopadigan bo'ladi.

Ayollarning kafani beshta: qamis, izor, lifofa, ximor va xirqadir. Ximor ayol boshiga kiygiziladi. Ximor eni bir qarich, uzunligi bir metrqa yaqin matodir. Xirqa ayol ko'krigidan tizzasigacha bo'lgan enli mato. Kafanlash tartibi shunday: erkaklarga avval qamis kiygiziladi, so'ng izorga qo'yiladi. Izorning avval chap tomoni o'raladi, so'ng o'ng tomoni o'raladi. Izordan so'ng lifofa ham shu tartibda o'raladi. Kafan yoyilib ketmasligi uchun ikki boshi va o'rtasidan bog'ich bilan bog'lab qo'yiladi.

Ayollarga ham avval qamis kiygiziladi va sochlari ikki o'rim qilib, uning ustidan ko'krigiga qo'yiladi. So'ng ximor paranjiga o'xshatib yoyib boshiga yopiladi. Keyin izor va lifofaga mazkur tartibda qo'yiladi. Lifofa ustidan xirqa o'raladi. Kafanning oq matodan bo'lishi mustahabdir.

Yuvish tartiblari qanday?

Savol: Mayyitni yuvish hukmi va tartiblari qanday bo'ladi? G'assol nimalarga e'tibor berishi kerak?

Javob: Mayyitni yuvish tiriklar zimmasiga vojibdir. Mayyit iliq suv bilan yuviladi. Yuvish tartibi bunday: mayyitni yuvish uchun hozirlangan taxta xushbo'y qilinib, mayyit unga qo'yiladi. Bunda mayyitning avrati - kindigidan tizza ko'zigacha bekilgan bo'lishi lozim. Zero, o'lgan insonlarning ham avratiga qarash mumkin emas. G'assol qo'lga qo'lqop kiyib, mayyitning istinjo qilish joylarini yuvadi. So'ng tahorat qildiradi. Mayyitga bunday tahorat qildiriladi: dastlab yuzi yuviladi, og'zi va burni chayilmaydi. So'ng ikki qo'li tirsagi bilan yuviladi, boshiga mash tortiladi va oyoqlari yuviladi. Mayyit bu tartibda tahorat qildirilganidan so'ng yuviladi. G'assol avval mayyitning boshini uch bor yuvadi va chap yoniga yotqizib o'ng yonini, badanning yotqizilgan taxtaga yetguncha qismini uch bor, keyin o'ng yoniga yotqizib chap yonini, badanning yotqizilgan taxtaga yetguncha qismini uch bor yuvadi. So'ng mayyitni suyab o'tqizib, qornini ohista silaydi. Biror narsa chiqsa, qo'lqop kiyib o'rnini yuvadi. Tahorat va g'usl qaytarilmaydi. Mayyitning avratlari qo'lqop kiyib yuviladi. Mayyit yuvilganidan so'ng artilib kafanlanadi. Mayyit yuviladigan joy boshqalardan to'siladi. G'assol mayyitning avratiga qarashi mumkin emas. Mayyitning soch-soqoli taralmaydi, tirnoq va tuklari olinmaydi. G'assol tahoratli bo'lishi mustahabdir.

Tobut qanday ko'tariladi?

Savol: Hurmatli «Dinda savolim bor...»ning xodimlari, iltimos, tobutni ko'tarish va mayyitni dafn qilish tartibi haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Tobutning to'rt dastagidan to'rt kishi yelkalariga qo'yib ko'tarishi sunnatdir. Bir paytning o'zida to'rt dan ortiq kishilarning tobutga yopishib olishlari sunnatga xilofdir. Tez-tez almashganda ham ko'taruvchilar soni to'rt dan oshib ketmasligi kerak.

Tobutni ko'taruvchilar chayqalmaydigan darajada tez yuradilar. Qolganlarning tobut ortidan yurishlari fazilatlidir. Oldinga o'tib olib, saf tortib yurishlari sunnatga xilofdir. Qabristonga borganda

tobut yerga qo'yilguncha o'tirilmaydi. Tobut yerga qo'yilgach, tik turish makruhdur.

Ayol mayyitni uning mahrami qabrga qo'yishi a'loroqdir. Ayolni qo'yishda usti to'sib turiladi. Mayyitni qabrga qo'yuvchi «Bismillahi va 'ala millati rasulillahi», deyishi kerak.

Mayyit qabrga qo'yilgach, kafan ochilib ketmasligi uchun bog'langan bog'ichlar yechib qo'yiladi. Qabrda mayyit yuzi qiblaga burib qo'yiladi.

Qabr ustiga binolar qurish va yozish makruhdur. «Mayyitni Alloh taolo mag'firat qilsin, rahmatiga olsin, sizga sabr bersin», deb ta'ziya bildirish mustahabdir.

Mayyitning ruhi qaerda bo'ladi?

Savol: Mayyitning ruhi qirq kuncha uyida, bir yilcha qabrida bo'ladi, so'ng Illiyinga yoki o'zga joyga ketadi, degan gap bor. Shu asoslimi?

Javob: Mayyitning ruhi qirq kuncha uyida, bir yilcha qabrida qoladi, degan gap asossizdir. Mo'min bandaning tanasidan ruhi chiqishi bilan mushk va rayhonlarga qo'yilib Illiyinga olib ketiladi («Majmuatul fatovo»).

Dafn va ta'ziya odoblari

Savol: Ko'pchilik marhumni dafn etish, ta'ziya bildirish tartib-qoidalaridan bexabar. Buning ustiga mayyitga atab turli marosimlar o'tkazish avjga chiqyapti. Bu boradagi shariat hukmlari, ta'ziya odoblari haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Har bir musulmon bandaning zimmasida ikkinchi musulmon birodarining ba'zi haq-huquqlari bor. Chunonchi, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bir hadisi shariflarida bunday marhamat qilganlar: «Har bir musulmonning zimmasida ikkinchi musulmon birodarining oltita haqqi bor: uchrashganida salom berish; mehmonga chaqirsa, borish; maslahat so'rasa, yaxshi maslahat berish; aksirib hamd aytsa, unga duo bilan javob qaytarish; betob bo'lib qolsa, ko'rgani borish; vafot etsa, janozasi va dafnida qatnashish».

Har bir kishi musulmon qardoshi vafot etsa, uning janozasida hozir bo'lishi zarur. Mayyitning barcha qarindoshlariga ta'ziya bildirib, Allohning hukmiga rozi bo'lish, musibatga sabr qilishlari haqida nasihatlar aytish, marhumninghaqqiga rahmat va mag'firat so'rab yaxshi duo qilish mustahabdir.

Kim vafot etishidan qat'iy nazar, uning yaqinlari uch kundan ko'p motamsaro bo'lib yurishlari haromdir. Eri o'lib iddada qolgan xotingagina motam muddati to'rt oy-u o'n kundir.

Ta'ziya uch kun ichida bildiriladi. Ammo birodarining olamdan o'tganini bu kunlarda eshitmagan yo safarda bo'lgan kishilar uch kundan so'ng ham ta'ziya bildirishlari mumkin.

Ta'ziya bir marta bildiriladi. Ikki marta ta'ziya bildirish makruhdur. Hayit kunlari yana kelib ta'ziya bildirish joiz emas. Musibat yetgan xonadonda uzoq qolib ketish ham yaxshi emas.

Uch kun ichida mayyit sohiblari taom hozirlab, kishilarni unga da'vat qilishlari makruhdur, qabih bid'atdir. Aksincha, bu kunlar ichida qo'shnilar va uzoq qarindoshlar o'z uylarida taom hozirlab, musibatzada xonadonga olib kelishlari mustahabdir.

Xudoyilarni «etti», «yigirma», «qirq», «payshanbalik», «yakshanbalik», «yil oshi», deb kunlarga bog'lab va atab o'tkazish bid'atdir.

Olamdan o'tib ketganlarni unutmazlik lozim. Ularning ruhlari haqlariga duolar qilish, nafl ibodatlarining savoblarini bag'ishlash bilan shod bo'ladi. Shuni yaxshi bilmoq kerakki, xayr-ehson qilish mustahab amal bo'lib, u shariat ta'limotiga muvofiq o'tkazilgandagina ajru savob qozoniladi. Aslida ehson birorta muhtoj oilaga berilib, unga alohida saxovat ko'rsatilsa, nur ustiga nur bo'ladi (O'zbekiston musulmonlari idorasi masjidlar va fatvo bo'limi).

Ribo sudxo'rlikmi?

Savol: Riboning juda yomon narsa ekani haqida eshitdim-u, uning o'zi nima ekanligi haqida hech qanday tushuncham yo'q. Navbatdagi kitobingizda shu haqda to'laroq ma'lumot bersangiz, boshqalarga ham foydasi tegar edi.

Javob: «Ribo» so'zi lug'atda «ortiq» ma'nosini bildiradi. Shar'iy istilohda bergan molini haqiqatan yo hukman ortiq qilib qaytarib olish ribo, deyiladi. Ribo sig'im yo vazn bilan o'lchanadigan bir jinsli mollarni ayirboshlashda yoki pul muomalasida bo'ladi. Bergan molidan haqiqatan oshiqcha olish sig'im yo vazn bilan o'lchanadigan bir xil (jinsdagi) mollarni ayirboshlashda yoki bergan qarzini ortiq bilan olishda bo'ladi. Masalan, 100 kg guruchni 110 kg guruchga almashtirish yoxud yuz so'm qarz berib, yuz o'n so'm qilib olish kabi. Hukman ortiq olish esa jinsi har xil mollarni nasiyaga ayirboshlashda bo'ladi. Masalan, yuz rubl olib, bir haftadan so'ng so'm qilib qaytarish kabi. Jinsdosh mollarni ayirboshlashda bir-biriga teng qilib, naqd (bir joyda) ayirboshlash lozim. Agar biri ikkinchisidan oshiq yo nasiya bo'lsa ham, ribo bo'ladi. Turli jinsli mollarni, masalan, arpani bug'doyga ayirboshlaganda naqd ayirboshlash lozim. Biri nasiya bo'lsa, ribo bo'ladi.

Uch taloqqa yo'l bormi?

Savol: Uch taloq qilingan xotinni eriga qaytadan nikohlab bo'lmaydi, deb eshitgan edim. Ammo ayrim joylarda turli tomonlarni hisobga olib, bunga «yo'l topib» berilganini aytib qolishdi. Umuman, uch taloq bo'lgan ayolni eriga qayta nikohlash joizmi?

Javob: Katta boin (uch taloq) taloq qilingan xotin boshqa erga tegib, u bilan birga yashab, shar'iy sabablar tufayli ajralganidan so'nggina birinchi eri bilan qayta nikohlanishi mumkin. Baqara surasining 230-oyati mazmuni shunday: «Agar er xotini ikki bor taloq qilganidan so'ng uchinchi taloq qilsa, xotini unga halol bo'lmay qoladi. Faqat xotini boshqa erga tegib chiqqanidan so'nggina unga qayta uylanish halol bo'ladi». Ya'ni, hukm shu: uch taloq qilingan xotin boshqa erga tegib, u boshqa er ham taloq qilsa, iddasi o'tganidan so'ng birinchi eriga halol bo'ladi.

Uch taloq qilingan xotinni birinchi eriga halol qilish niyatida nikohga olishning hukmi haqida ulamolarning fikrlari turlicha. Ulardan biri jumhur ulamolarning so'zi bo'lib, qisqacha bunday: «Uch taloq qilingan xotinni birinchi eriga halol qilish niyatida emas, balki u bilan o'lguncha yashash niyatidagina nikohga olish lozim. Uni birinchi eriga halol qilish niyatida nikohiga olgan kishi gunohkordir».

Ba'zi kimsalar uch taloq qilingan xotinni kimgadir shakliy nikohlab beradi. U qo'shilmay turib taloq qiladi. So'ng aslida qo'shilmagan bo'lsalar-da, «qo'shildik», deb yolg'on gapirishadi. Bu qabih ishdir, ulkan gunohdir. Zero, bu ochiq va qat'iy shar'iy hukmga ziddir.

Masjid mevalarini yeyish mumkinmi?

Savol: Hozir ko'pgina masjidlarimizda mevali daraxtlar ekilgan va namozxonlar ulardan bemaol iste'mol qilishadi. Bu mumkinmi? Chunki yaqinda shu masalada do'stim bilan tortishib qoldim...

Javob: Kim bo'lishidan qat'iy nazar, birov masjid yeriga daraxt eksa, daraxt masjid mulki bo'lib qoladi. Agar u mevali daraxt bo'lsa, uning mevasidan yeyish borasida ikki xil rivoyat bor. Bir rivoyatda yeyish mumkin, deyilgan. Ikkinchisida yeyish mumkin emas, deyilgan. Ikkinchi rivoyat sahih (kuchli)dir. Binobarin, mevani sotib, qiymati masjidga kirim qilinadi. Yemoqchi bo'lganlar sotib olib iste'mol qilishlari mumkin. Bu qoidaga amal qilish imomdan tortib, barcha namozxonlarga barobar («Fatovoi Qozixon»).

Yana shuni eslatib qo'yish joizki, masjid sahniga soya beruvchi, manzarali daraxtlarni namozxonlar saf tortadigan joylarga ekmaslik kerak («Nisob ul-ixtisob»).

Daraxt shoxlarini kessa bo'ladimi?

Savol: Qo'shnim hovlisiga ekilgan daraxt (yong'oq) shoxlari mening hovlimga o'tib ketgan. Shu shoxlarni kesib tashlashim mumkinmi?

Javob: Ha. Qo'shningiz hovlisiga ekan daraxt shoxlari agar hovlingizga o'tgan bo'lsa, ularni kesib tashlashga haqlisiz (Hishom).

Harom o'lgan mol terisini sotsa bo'ladimi?

Savol: Harom o'lgan molning terisini ajratib olib sotish mumkinmi?

Javob: Harom o'lgan molning terisini ajratib olib, oshlamasdan sotish mumkin emas. Bu o'rinda oshlashdan murod sasimaydigan holga keltirishdir («Sharhi Ilyos»).

Qarzimni nima qilay?

Savol: Men bir kishidan qarz olgan edim. U kishi olamdan o'tib qoldilar. Merosxo'rlari yo'q ekan. U kishidan olgan qarzimni nima qilaman?

Javob: Bunday holda olgan qarzingizni faqir va miskinlarga berasiz. Buning savobi sizga qarz bergan kishiga bo'ladi.

Taqinchoqdan zakot beriladimi?

Savol: Ayol taqinchoqlaridan zakot beradimi?

Javob: Agar ayol taqinchoqlarining vazni nisob miqdoriga yetsa, ulardan zakot berishi vojibdir. Tillaning nisob miqdori yigirma misqol, bu 85 grammga to'g'ri keladi. Kumushning nisobi 200 dirham, bu 594 grammga tengdir.

Ovqatlanish odobi

Savol: Taom yeyishdan oldin ba'zilar faqat o'ng qo'llarini, ba'zilar faqat barmoqlarini yuvadilar. Bunda sunnatga muvofiq yuvish tartibi qanday?

Javob: Taom yeyishdan oldin ikki qo'lni oshiqdari bilan uch bora yuvish kerak. Bu sunnatdir («Majma'ul barakot»).

Savol: Ba'zilar yurib ketayotib ham ovqatlanishadi. Shu durustmi?

Javob: Yurib ketayotib taom (non va hokazo) yeyish makruhdur («Sirojiya»).

G'iybat sanaladimi?

Savol: Suhbatdoshlarimdan biriga «G'iybat qilmang», degan edim, u «Bor gapni gapiryapman», deb so'zidan to'xtamadi. Bor gapni aytish g'iybatsanalmaydimi?

Javob: «G'iybat» - lug'atda «uzoqlashmoq», «ko'zdan yo'qolmoq», «yashirin qolmoq» kabi ma'nolarni bildiruvchi «g'ayb» so'zining o'zagidan olingan. G'iybat - kishining ortidan ham yaxshi, ham yomon so'zlar bilan eslashni ifodalasa-da, ko'pincha yomon so'z bilan eslash ma'nosida ishlatiladi. Qur'oni karimning Hujurot surasida g'iybat qilish o'lgan birodarining go'shtini yeyishga o'xshatilgan.

Kishining o'zi yo'qligida uning moddiy, badaniy, ma'naviy-axloqiy ayblari haqida gapirish g'iybat hisoblanadi. G'iybat nafaqat so'z bilan, balki yozuv, imo-ishora va taqlid kabi harakatlar bilan ham bo'lishi mumkin. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam kishi ortidan unda bor ayblarni aytish g'iybat, unda yo'q ayblarni unga bog'lash esa tuhmat (bo'hton) ekanini aytganlar. G'iybat qiluvchi ikki haqni - Alloh taoloning va bandaninghaqqini poymol qilgan bo'ladi.

G'iybat qilish kabi uni tinglash ham haromdir. Islom ulamolari fikricha, biror zarar tug'ilish ehtimoli bo'lmasa, g'iybatdan qaytarish, buning imkoni bo'lmasa, An'om surasi 68-oyati hukmiga ko'ra, g'iybat bo'layotgan majlisni tark etish, bu ham mumkin bo'lmasa, g'iybatga qarshi norozilik kayfiyatida boshqa narsalar bilan mashg'ul bo'lish kerak.

Nutriya go'shtini yesa bo'ladimi?

Savol: Tanishlarimiz mo'ynasi uchun nutriya boqishadi. Ular nutriya go'shti parhezboq, juda foydali ekanini aytib, ko'pchilikka tavsiya qilishyapti. Uning go'shtini yesa bo'ladimi?

Javob: Payg'ambarimiz alayhissalom marhamat qilib: «O'tkir tirnoqli har qanday qush va o'tkir tishli har qanday hayvonning go'shti haromdir», deganlar. O'tkir tirnoqli qush va o'tkir tishli hayvonlar yirtqichlardir. Ular jonivorlarni tutib yeydi, o'lakslarni tanovul qiladi. O'laksa yeydigan, yirtqich jonivorning go'shti shariatimizda haromdir. Nutriya ham yirtqichdir. Shuning uchun nutriyaning go'shtini yeyish halol emas!

Hayz paytida qo'shilsa, nima bo'ladi?

Savol: Ayoliga hayz paytida yaqinlashib qo'ysa, nima qilish kerak?

Javob: Alloh taolo Qur'oni karimda «Hayz paytida ayollaringizdan chetlaningiz va to poklanmagunlaricha ularga yaqinlashmangiz», deb buyurgan (Baqara surasi, 222-oyat). Ayol agar o'n kundan kam hayz ko'radigan bo'lsa, hayzdan tozalanib g'usl qilganidan keyingina eri unga yaqinlasha oladi. Savoldagi holatga kelsak, kishi bilmagan holda ayoliga hayz holda yaqinlik qilib qo'ysa, istig'for aytib, gunohiga tavba qilishi lozim. Ammo qasddan, nafsiga qul bo'lib ayoliga qo'shilgan bo'lsa, ba'zi ulamolarning so'zlariga ko'ra, unga kafforat vojib bo'ladi. Kafforat miqdori bir dinor (4,25 gramm tilla)dir. Bu holda ikkala tarafning o'zaro rozi bo'lishi bu harom ishni halolga aylantira olmaydi.

Qarz to'lanishi shart

Savol: Ba'zilar karz olib, uni to'lamasdan xotirjam yuraverishadi. Bundaylar haqida shariatimiz nima deydi?

Javob: Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bunday deganlar: «Allohga qasamki, agar bir kishi Alloh yo'lida qatl etilsa, so'ng (qayta) tiriltirilsa, so'ng yana qatl etilsa (ya'ni, Alloh yo'lida uch marta o'lib-tirilsa ham), ustida qarzi bo'lsa, uni uzmagunicha jannatga kirmaydi» (Imom Nasa'iy).

Jamiyatda keng tarqalgan illatlardan biri qarzga beparvo bo'lishdir. Ba'zilar zarurat yuzasidan emas, balki boyligini yanada ko'paytirish, orzu-havas ilinjida, nafsining so'ziga kirib, boshqalardan qolishmaslik uchun qarz oladi. Mana shunday odamlarning biri ikki bo'lmay, qarzga botib tang ahvolda yuradilar. Imkon bo'lishi bilanoq qarzini uzmay, uni to'lashni cho'zish yoki to'lashdan bosh tortish qarzdorning xor-zor bo'lishiga olib keladi. Hadisda aytilganki: «Kim odamlardan qarz olganida uni uzish (qaytarib berish) niyati bilan olsa, Alloh unga yordam beradi. Ammo kim yo'q qilish (eb ketish) niyati bilan olsa, Alloh uni yo'q qilib yuboradi» (Imom Buxoriy).

Rashkli bo'lish mumkinmi?

Savol: Musulmon kishi rashkli bo'lishi mumkinmi, bu gunoh sanalmaydimi?

Javob: Insonning o'z haqqiga boshqaning sherik bo'lishini yomon ko'rishi rashkdir. Rashk muhabbatdan kelib chiqadi. Rashk erkakka ham, ayolga ham birday yaxshi sifat va oliy xislat hisoblanadi.

Shubhasiz, ayol rashk qiladi. U eri ustiga xotin olmoqchi bo'lganida qattiq g'azablanadi. Bu undagi tabiiy hol. U eriga tanho o'zi egalik qilishni istaydi. Zero, uni sevadi. Sevmasa edi, parvo qilmasdi.

Kundoshni qabul qilolmaydigan ayolning ko'pxotinlikka ruxsat bergan shar'iy hukmni

rad etishi mumkin emas. Uning kundoshni qabul qila olmasligi rashk tufaylidir. Ammo shar'iy hukmni rad etishi yo inkor qilishi g'ofillikdan yo adashishdan o'zga narsa emas. Shariat hukmini

ikkilanmay qabul qiladigan, barcha yaxshilik va hikmat shariat hukmida ekanligiga ishonadigan ayol soliha, musulma ayoldir. Bu narsa ayolning eriga rashkiga va kundoshni yomon ko'rishiga ta'sir etmaydi.

Alloh taolo mo'min bandalariga jannatda ato etadigan hurilar xususida ham musulmon ayollarga shu gaplarni aytamiz. Musulmon ayol rashk qilib, mo'minlar uchun jannatda hurilar borligini inkor qilishi yo yoqtirmasligi mumkin emas. Chunki u, birinchidan, eri bilan jannatda bo'lishi yo bo'lmasligini bilmaydi. Ikkinchidan, jannatda dunyoda bo'lganidek rashk bo'lmaydi. Uchinchidan, Alloh taolo ayollarga ham biz tafsilotini bilmaydigan, ularni rozi etadigan ne'matlar ato qilgandir. Ko'z ko'rmagan, quloq eshitmagan, inson xotiriga kelmagan ne'matlar bordir jannatda. Sajda surasining 17-oyati mazmuni shunday: «Hech bir shaxs qilgan ishlarining mukofoti uchun ularga hozirlangan ko'z quvvar narsalarni bilmaydi».

Mo'min va mo'mina istagan ne'matlarini va ko'ngillari tusagan narsani jannatda topadilar va to'la rozi bo'ladilar. Ular jannat ne'matlariga va Alloh taolo rahmatiga yetish uchun faqat solih amal qilishlari kerak, xolos.

Erkak ahli va nomusini himoya qilishi kerak, bu narsa unga vojibdir. Nomus va sharafni rashk etish erkak burchidir. Bu rashk Alloh rozi bo'lmagan narsaning oilada bo'lishiga yo'l qo'ymaydi. Xotini va qiziga rashk qilgan er ularni begona erkaklar oldida yalang'ochlanishiga, sharmandalik va hazil-mutoyiba qilishiga, ular bilan aka-uka yo farzanddek muomala qilishiga chiday olmaydi.

Asrimizda bu rashkni bachkanalik, qattiqqo'llik, mutaassiblik va yana nimalardir deb atalishi g'alatidir. Insonlarning bugungi kunda G'arbning yomon odatlari asiriga aylanganini eslasak, taajjubimiz yo'qoladi. G'arbda «ayb», «nomus» va «sharaf» nimaligiga uncha e'tibor qilishmaydi. Zero, buzilgan, shahvoniy jamiyatning sifati shunday. Bu holatga havasmandlar nomus, sharaf va hurmatni asrashga asoslangan bizning islomiy axloqimiz bilan qovusha olmaydilar.

Hayvonning yeyish mumkin bo'lmagan qismlari

Savol: So'yilgan hayvonning yeyilishi mumkin bo'lmagan qismlari qaysilar?

Javob: Qurbonlik bo'lsa ham, bo'lmasa ham so'yilgan hayvonning yeyilishi mumkin bo'lmagan qismlari shulardir: 1. Oqqan qoni;

2. Erkaklik jinsiy olati (zakari);
3. Urg'ochilikjinsiy a'zosi;
4. Tuxumlari;
5. Siydik xaltasi;
6. G'uddasi (teri bilan go'sht orasida hosil bo'lgan shish, bez);
7. O't pufagi .

Iddaning muddati qancha?

Savol: Eri taloq qilgan yoki o'lgan ayol idda o'tirishi kerak ekan. Idda o'zi

nima va uning muddati qancha? Shular haqida kitob orqali javob berishlaringizni iltimos qilaman.

Javob: «Iddat al-mar'a» - ma'lum vaqt, sanash, ayollar uchun belgilangan muhlat, degani. Shar'iy istilohda eri o'lgan yoki eridan ajrashgan xotinlarga boshqa erga chiqishi mumkin bo'lishi uchun o'tashi shart bo'lgan muhlat. Eri o'lgan yo taloq qilingan ayollar idda muddati o'tmagunicha boshqaga turmushga chiqishlari mumkin emas. Idda Qur'oni karim hukmi bilan sobit bo'lgan. Idda muddati eri o'lgan ayol uchun to'rt oy-u o'n kun, eridan ajralishgan va hayz ko'rmaydigan ayol uchun - uch oy. Hayz ko'radigan ayol iddasi uch hayzdir. Idda muddati ayolning o'lgan yoki ajrashgan eridan homilasi bor-yo'qligini aniqlash, eriga qayta yarashish imkoniyati berish bilan bog'liq. Homilador ayolning iddasi u tuqqunicha bo'ladi.

Taloq hukmi kimda?

Savol: Bir tanishim ayollarning ham taloq qilish huquqi bor, ammo jamiyat manfaatlaridan kelib chiqib, bu ish uncha rag'batlantirilmaydi, deb qoldi. Uning gapida asos bormi?

Javob: Taloq qilish erning ixtiyorida va uning haqqidir. Er taloq qila oladi. Lekin er bu boradagi shar'iy ko'rsatmalarga rioya etishi lozim.

Xotin ham taloq qilish ixtiyorini eri unga bersa, bu huquqqa ega bo'la oladi. Er xotinga istagan vaqtida yo ma'lum muddatda o'zini bir boin taloq qilish huquqini berishi mumkin. Xotin bu huquqqa ega bo'lish shartlariga muvofiq o'zini taloq qila oladi. Bu haqdagi tafsilotlar fiqh kitoblarida mavjud.

O'zini taloq qilishga ixtiyor ololmagan, ajralishga shar'iy asoslar bo'la turib eri taloq qilmagan xotin istasa, qoziga murojaat etib, eridan ajratib qo'yishini talab qilishi mumkin. Unga bu haqni beradigan sabablar fiqh kitoblarida bayon etilgan. Er-xotin o'rtasidagi adovat, erning xotini nafaqa bilan ta'min etolmay qolishi, uning jinsiy o'zligi va boshqa ma'lum dardlar ana shunday sabablardandir.

Keng dargohli Islom shariatidagi yengillik qo'llanilsa, bu masalalarda hech bir qiyinchilik, zulm, adolatsizlik va adovat bo'lmaydi. Alloh taolo

har qiyinchilikka osonlik va har muammoga yechim ato etgan. Musulmonga, u erkak bo'ladimi yo ayol, dunyoda ko'p yaxshilikka va oxiratda ulkan ajrga yetishish uchun Allohdan qo'rqishdan boshqa chora yo'qdir.

Er-xotinning burch va majburiyatlari

Savol: Erni xotindan avvalga qo'yish ayol haqlarini poymol etish bo'ladimi?

Javob: Yo'q, balki ayolning otasi va eriga bo'ysunmaslikka chaqirish ayolni va jamiyatni buzish bo'ladi. Ayol ota va er himoyasida bo'lsa, uning haqlari qanday poymol bo'ladi?

Hamma xalqlar ham tarixlar osha boshqaruvchi hokimiyatga bo'ysunib keladi.

Savol: Xotin xato qilganida, masalan, taomni yaxshi hozirlamagani uchun uni urish mumkinmi?

Javob: Yo'q, mumkin emas, aksincha, unga yordamlashib, yaxshi tayyorlash yo'lini

o'rgatishi kerak.

Savol: Deylik, ibodatli ayol nafli namoz, ro'za va zikrlarni kanda etmaydi, biroq urning haqlarida beparvolik qiladi. Bu ayol tutgan yo'l to'g'rimi?

Javob: Bu ayolning tutgan yo'li xato. U farz ibodatlardan boshqa vaqtlarda erining haqqiga rioya etishga buyurilgan. Shuning uchun erining ruxsatisiz nafli ro'za tutolmaydi. U erining haqqini ado etishi kerak. Bu ham toat hisoblanadi va unga ajr oladi.

Savol: Agar er xotindan bezanib yurishni, uyidan boshqa joylarda, begonalar oldida sochini ochib yurishni talab qilsa, xotin unga bo'ysunishi kerakmi? Agar bo'ysunmasa, taloq bilan qo'rqitsa-chi?

Javob: Yo'q, u urning bunday talabiga bo'ysunishi mumkin emas. Zero, Xoliqqa gunohkor bo'lib, maxluqqa itoat etilmaydi. Erning taloq bilan qo'rqitishi ayolni mas'uliyat va gunohdan xalos etmaydi. Agar urning bunday johilona talablarini bajarsa, ayol ham, eri ham gunohkor bo'ladi. Erning gunohi xotinning gunohidan ko'proq bo'ladi. Agar bu er ayollarning iffatlarini saqlab kiyinib yurishlarini madaniyatsizlik va yomon odat deb hisoblasa, dinda zarur deb bilingan shar'iy hukmlarni pisand etmagani uchun kofir bo'ladi.

Savol: Er xotini uydan boshqa joyda ishlashdan qaytarishga haqqi bormi?

Javob: Ha, bunga haqqi bor.

Savol: Xotini yoki qizini harom ish qilayotganini ko'rib indamagan, qaytarmagan erkakning hukmi nima?

Javob: Bunday erkak dayusdir. Sharafi, g'ururi va qadri yo'q insondir. Nomus to'kilganda churq etmay va jahli chiqmay turish dayuslik belgisidir.

Er-xotinlik odoblari

Savol: Haftada necha bor qo'shilish kerak? Buning shar'iy belgilangan adadi bormi?

Javob: Bu er-xotinning istagiga bog'liq. Haftada qo'shilishning belgilangan adadi yo'q.

Savol: Eri oldida ziynatini ko'rsatish, shaffof va kalta ko'ylaklar kiyish, harakat va so'zlar bilan uni jalb qilish din ahkomlarini tutadigan va hijobda yuradigan ayollarga to'g'ri kelmaydi, deydigan qarashlar bor. Shu to'g'rimi?

Javob: Yo'q, aksincha, din ahkomlarini bajaradigan soliha ayollar shunday qilishlari kerak. O'zining va erining iffatlarini saqlaydigan ayol dindor ayoldir. Alloh taolo jannatda qayta xalq etadigan ayollar haqida Voqea surasining 36-37-oyatlarida shunday marhamat etadi: «Biz nomai a'mollarini o'ng qo'ldan olganlar uchun ayollarini yangidan bokira, ko'ngil topadigan, teng yoshli qilib yaratdik».

Turli yo'l va vositalar bilan erini maftun etuvchi ayol eriga suyumli ayoldir.

Savol: Agar erkak bir ayol bilan zino qilsa, so'ng unga uylansa, bu ularning qilgan ishlarining kafforati bo'ladimi?

Javob: Yo'q, keyin uylanish qilgan buzuq ishlarining kafforati bo'lmaydi. Ular o'zaro turmush quradimi, yo qurmaydimi, qilgan ishlaridan haqiqiy tavba qilishlari kerak. Haromdan chiqish niyatida bir-biri bilan turmush qurishlariga ajr bor.

Savol: Ayol mashg'ul yo charchagan holda bo'lsa, erining qo'shilish istagini rad qilishi mumkinmi?

Javob: Yo'q, nima bilan mashg'ul bo'lishidan qat'iy nazar, uni rad qilishi mumkin emas. Hadisi sharifda shunday deyiladi: «Eri hojatiga chaqirganida ayol non yopayotgan bo'lsa ham, kelsin». Zero, uning eri bilan mashg'ul bo'lishi eng muhim ishdir. Agar charchagan bo'lsa ham, mumkin qadar eriga muomala qilishi kerak.

Savol: Hayzli yo nifosli ayol eridan alohida yotishi yo undan uzoq yurishi mumkinmi?

Javob: Yo'q, mumkin emas. Zero, erining undan orom olish huquqi bor. Eri rozi bo'lmay, o'zini tortsa, gunohkor bo'ladi.

Savol: Er xotinidan qachon bo'lak yotishi mumkin?

Javob: Er harakatlarida shar'iy hukmlarga xilof qilmas ekan, ayoldan bo'ysunmaslik namoyon bo'lganida alohida yotishi mumkin. Ammo ayolni xorlash va tahqirlash uchun boshqa yotishi mumkin emas. Bu ish ayol bilan yaxshi yashash va yaxshi muomala qilishni buyurgan shar'iy ko'rsatmalarga ziddir.

Savol: Er-xotin shahvatlarini qo'zg'atish maqsadida jinsiy aloqalar tasvirlangan filmlarni ko'rishi mumkinmi?

Javob: Yo'q, mumkin emas. Bunda begonalarning avratini, ular o'rtasida ko'rish mumkin bo'lmagan ishlarni ko'rish kabi katta buzuqlik borligi uchun haromdir.

Ayollar bezansa bo'ladimi?

Savol: Yaqinda bir dugonam musulma ayol bezanishi, xushbo'y atirlar sepishi, sochlarini chiroyli turmaklashi mumkin emas, chunki bu islomiy axloqqa zid, deb menga tanbeh berdi. Uning bu ta'nasi o'rinlimi?

Javob: Bezak, xushbo'yliklar erkak va ayolni birday go'zal, chiroyli qiladigan ne'matlardandir. Bezak ko'z uchun lazzatdir. Zero, ko'z bezakli narsani ko'rsa, quvonadi. Xushbo'y is dimoqqa lazzat baxsh etadi. Inson shirin hidlardan zavqlanadi. Shuning uchun shariatimiz musulmonlarni juma, iyd va boshqa ommaviy yig'inlarga xushbo'y va orasta bo'lib borishga undaydi. Zero, musulmon birodarlari nazarida go'zal va xushbo'y bo'lishi kerak. Undan hech kim nafratlanadigan bo'lmasin.

Bu hol er-xotin o'rtasida yanada muhim va ahamiyatlidir. Xotini eri oldida doimo bezanib yurishi kerak. Uning oldida hamisha xushbo'y taratib yursin. Bu ishlarga, xususan, qo'shilishdan oldin katta e'tibor bermog'i lozim. Bezak uni erining ko'zi o'ngida yanada chiroyli qiladi, xushbo'y o'ziga tortadi va erini rom qiladi.

Bezak eri oldida chiroyli liboslarni kiyish bilan bo'ladi. Er-xotin yolg'iz bo'lganlarida

liboslarining qisqa yo uzunligida, yupqa yo qalinligida farq bo'lmaydi.

Shuningdek, xotin erining muhabbatini qozonish uchun ayollarga xos tilla va boshqa taqinchoqlarini taqishi hamda surma, upa kabi vositalardan ham foydalanib bezanishi mumkin.

Sochlarini chiroyli turmaklab, qo'l va boldirlaridagi ortiqcha junlarni ketkazib bezansa ham bo'ladi. Ayniqsa, tanasi va og'zining tozaligiga e'tibor berishi kerak. Qo'ltiqlaridagi badbo'y hidlarini ketkazishi lozim.

Ayolning o'z badani bichimiga diqqat qilishi, mumkin qadar semirish va yog' bosishidan saqlanishi ham ziynatdir. Zero, badan bichimi ham go'zallikdir.

Ammo ta'kidlash lozimki, ayol faqat va faqat o'z eri uchun bezanadi va xushbo'y bo'ladi. Eridan o'zgaga bezangan va xushbo'y bo'lgan ayol gunohkor ayoldir. Bezak va xushbo'ylik lazzat beradi. Ayol eridan boshqa kimsalar undan lazzat olishiga yo'l qo'ymasligi kerak.

Erlar ham o'z ayollariga «bepardoz» ko'rinmasliklari zarur. Er sochini to'g'rilashi, mo'yablarini qisqartirishi, badani va og'zining tozaligiga e'tibor qilishi, xotini uchun o'zini xushbo'y qilishi, munosib tarzda bezanishi kerak. Xotining ko'zi undan quvonsin, totli hidiga g'arq bo'lsin.

Agar er-xotin bu aytilganlarga e'tibor qilib, xossatan, qo'shilishdan oldin ularga rioya qilsa, baxtiyorlikning muhim shartiga rioya qilgan bo'ladilar.

Xotinning er zimmasidagi haqlari qaysilar?

Savol: Xotinning er zimmasidagi haqlari qaysilar?

Javob: Xotinning er zimmasidagi haqqi erning o'ziga ham, moliga ham tegishlidir. Xotinning eri zimmasidagi mahr va nafaqa singari moliyaviy va shaxsiy haqlari bor. Ular quyidagilar:

1. Er xotiniga xushfe'l bo'lishi, u bilan yaxshi muomala qilishi, birga farovon hayot o'tkazishi, unga ozor yetkazmasligi kerak. Bu bilan Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallamning hadislariga amal qilgan bo'ladi. Imom Termiziy rivoyat qilgan hadisning ma'nosi shunday: «Sizlarning eng yaxshilaringiz xotinlariga yaxshilaringizdir».

2. Er xotinning ozorini ko'tarishi, u g'azablanganida va jahli chiqqanida muloyim bo'lishi, uning xatolarini kechirishi kerak. Bunday qilish Rasululloh sollallohu alayhi vasallam sunnatlariga amal qilishdir. Imom Muslim rivoyat qilishlaricha, Anas ibn Molik roziyallohu anhu aytadilar: «Rasullulohdan boshqa oilasiga mehribonroq biror kishini ko'rmadim».

3. Erkak xotini bilan o'z qadrini tushirmaydigan darajada hazillashishi, chaqchaqlashishi va o'ynamog'i kerak. Bu ishlar ayol qalbini ko'taradi.

4. Erkak ayolini qizg'anishi, uning or-nomusini saqlashi kerak. Oqibati buzuq bo'ladigan har qanday holga beparvo bo'lmasligi lozim.

Ammo yomon o'y, talabchanlik va ichni bilishda haddan oshish durust emas. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bundan qaytarganlar. Imom Muslim Jobir roziyallohu anhudan shunday rivoyat qiladilar: «Rasululloh erni oilasiga ishonmay yo xatolarini izlab kechqurun kelishdan qaytarganlar».

5. Er xotinning o'ziga alohida joy qilib berishi, unda erning yaqinlaridan hech kim bo'lmasligi kerak.

6. Er xotinga berishi lozim bo'lgan mahrni qancha bo'lsa-da, to'la berishi kerak. Mahr tanho xotinning haqqidir.

7. Er xotining oziq-ovqat va kiyim-bosh kabi ehtiyojlarini isrof etmay, yetarli ta'minlashi kerak. Er xarjlari uchun ajr va savobga erishadi. Imom Buxoriy va Muslim «Sahih»larida shunday kelgan: «Sa'd ibn Abu Vaqqos roziyallohu anhu rivoyat qilishlaricha, Payg'ambarimiz alayhissalom dedilar: «Sen Alloh taolo roziligini istab qilgan har qanday xarjing uchun ajr olasan. Hatto xotining og'ziga solgan taoming uchun ham senga ajr bor».

8. Er xotiniga diniy masalalarni o'rgatishi lozim. Avvalo iymon ruknlaridan va barcha e'tiqodiy masalalardan boshlab, tahorat, hayz, namoz, ro'za va boshqa amallarga bog'liq zaruriy shar'iy hukmlarni bildirishi va doimo namozga undab turishi kerak. Zero, er shunga buyurilgan.

9. Er ayollariga birday, odilona qarashi lozim. Mol, nafaqa va birga bo'lishda birini boshqalaridan ortiq qilmasligi kerak. Qalb maylidan boshqa barcha ishda ularga bir xilda qarash kerak.

10. Er agar xotini isyon va axloqsizlik qilsa, uni to'g'ri yo'lga solish uchun odob o'rgatishi kerak. Bu xotinni o'ziga bo'ysunishga undash uchungina emas, balki birinchi navbatda Alloh taolaga itoat etishga undash maqsadida bo'lishi zarur. Agar xotin namozni qoldirsa, eri uni namozni ado qilishga qat'iy va keskin buyurishi lozim. Xotin biror farzni qoldirsa yo biror harom ishga qo'l ursa, er bunga beparvo bo'lmasligi kerak. Zero, er uning qo'riqchisi va unga mas'uldir.

Ammo unga odob berishni bosqichma-bosqich bilan olib borishi kerak. Avvalo pand-nasihati, ogohlantirish, targ'ib qilish va qo'rqitish lozim. Bu foyda bermasa, to'shakda unga orqa qilib, so'ng bir xonada alohida to'shakda yotishi kerak. Ammo o'zini xonada yolg'iz yotqizish yaramaydi. Bir kechadan uch kechagacha shunday yotsa bo'ladi. Agar bu ham foyda bermasa, xotini ranjitadigan darajada, ammo jasadini qonatmay va zarar yetkazmay uradi. Xotinning yuziga, boshiga, qorniga, beliga va badanining zararlanadigan qismiga urish mumkin emas.

11. Er xotining iffatini saqlashi lozim. Xotini haromdan himoya qilish erga vojibdir. Bu o'z xohishini xotini e'tiborga olishini istaganidek, xotinning xohishini, xususan, qo'shilish chog'ida e'tiborga olish bilan bo'ladi. Er xotini undan qongunicha shoshmasligi kerak.

12. Er xotinni na so'z bilan va na fe'li bilan so'kib, ayblab, haqoratlab, yomonlab pastga urmasligi, uning jismi-yu xulqini, oilasi-yu yaqinlarini kamsitmasligi kerak. Zero, bu musulmon axloqiga mutlaqo to'g'ri kelmaydi.

13. Er xotini yaxshi ko'rsa, juda hurmatlashi lozim, yomon ko'rsa, zulm qilmasligi kerak. Istasa, chidab yashasin yo yaxshilikcha ajralsin. Ayolni faqat mardlar qadrlaydi, pastlar xorlaydi.

Erning xotin zimmasidagi haqlari

Savol: Turmush qurganimizga o'n bir yil bo'ldi. Er-xotin ikkovimiz baxtli hayot kechirishga harakat qilamiz. Lekin hozirgacha erning xotin zimmasidagi haqlari va xotinning er zimmasidagi haqlari nimalardan iborat ekanligini to'la bilmaymiz. Iltimos, shu haqda ham batafsilroq ma'lumot bersangizlar.

Javob: Soliha ayol uyiga bog'langan bo'ladi, hojat bo'lmaganida chiqmaydi, o'z holini

yaxshilash, uyini tartibga keltirish, bolalarini tarbiyalash, oilasini baxtiyor qilish uning maqsadi bo'ladi. Namozlarni vaqtida ado etadi. Ramazon oyida ro'za tutadi. Allohni yodidan chiqarmaydi. Alloh taolo bergan nasibasiga qanoat qiladi.

Xotin erining haqlarini bilib, ularni ado qilganidagina soliha xotin bo'ladi. Erning xotin zimmasidagi eng muhim haqlari quyidagilardir:

1. Xotin erining haqqini o'z haqqidan va hamma yaqinlarining haqqidan ham oldinga qo'yishi kerak. Chunki zimmasidagi erining haqqi juda kattadir.

2. Hayz va nifos kunlaridan boshqa barcha holda eri undan orom va lazzat olishni istagan paytda tayyor bo'lishi lozim. Eriga to'sqinlik qilish, erining u bilan qo'shilish istagini har qanday vaqtda qaytarishi mumkin emas. Agar erining rag'batiga javob bermasa, gunohkor bo'ladi. Farishtalar uni la'natlaydi. Bu haq erning xotin zimmasidagi eng muhim haqlaridan biridir. Zero, xotin erining unga to'shakdagi ehtiyojini o'ylashi ikkisi ham baxtli bo'lishlarining asosiy omilidir. Shuningdek, ayolning xotinlik mas'uliyatini bilmasligi, erining bu haqqiga e'tibor qilmasligi kulfat, janjalga sabab bo'ladi, ko'p holda ajralishga olib boradi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam shunday deydilar: «Agar xotin erining to'shagidan ayrilib uxlasa, tong otguncha uni farishtalar la'natlaydi» (Imom Buxoriy va Muslim rivoyatlari).

3. Xotin eridan ruxsat olmay, nafl ro'za tutishi mumkin emas. Chunki ro'za bahra olishga to'siqdir. Ayol nafl ro'za tutsa, eri u bilan kunduz kuni qo'shilolmaydi. Qo'shilish erininghaqqidir.

4. Xotin erining uyidan uning ijozatisiz biror narsani o'zining yaqinlariga ham berishi kerak emas. Agar bersa, xotinga gunoh, erga savob bo'ladi. To'g'ri, faqat taomidan buzmay, sadaqa qilsa bo'ladi.

5. Xotin eridan ruxsat olmay uydan chiqishi, uydan boshqa joyda ishlashi mumkin emas. Eri istamasa, ayollar bilan aralashmasligi kerak.

6. Xotin Alloh taolo bergan nasibaga rozi bo'lishi, eriga injiqlik qilmasligi kerak. Maishat qiyinchiligi yo hol nochorligi uchun g'azablanmasligi va oh-voh urmasligi lozim. Balki xushnudlik va qanoat ko'rsatib, erining rizq topishdagi mashaqqatlarini qadrlashi, harom kasbga o'tishidan qo'rqib, undan hojatdan ortig'ini talab qilmasligi darkor. Erini ham qanoatga undab, harom yo'llardan ogohlantirishi zarur. Momolarimiz (Alloh taolo ularni rahmatiga olsin) erlarini kuzatayotib shunday derdilar: «Harom kasbdan saqlaning! Biz ochlik va qiyinchilikka chidaymiz, ammo otashga chidayolmaymiz».

7. Xotin avratini berkitishi, ruxsorini mahramlaridan boshqaga ochmasligi bilan o'zini saqlashi lozim. Ayolning yalang'ochlanishi, kiyimlarini eridan o'zgaga yechishi, kalta va shaffof kiyimlar kiyishi haromdir. Bunda katta buzuqlik bo'ladi.

8. Xotin erining do'stiga notanishdek bo'lishi lozim. Eri uyida bo'lmaganida uning do'sti eshik qoqsa, o'zi va eriga rashk qilib, u bilan so'zlashmasin. Zero, kishi do'stining xotini bilan tanishar ekan, bu hol rashk va fitnaga sabab bo'ladi.

9. Xotin go'zalligi bilan eriga faxrlanmasligi, eri xunuk bo'lsa, yomon ko'rmasligi, agar boy bo'lsa, eri oldida moli bilan g'ururlanmasligi kerak. Balki er tomonini nazarga olishi, uni hurmat qilishi va qadrlashi lozim.

10. Xotin farzandlariga rahm qilishi, ularni hurmat qilishi, farzandlarni urishib la'natlashdan, eriga yuzsizlik bilan murojaat qilishdan tilini tiyishi, uning xizmatlari va marhamatlarini inkor etmasligi kerak. Bu juda muhim, oz ayollargina rioya etadigan xislatdir. Zero, ayollar bolalarni la'natlash, eridan ozgina yomonlik sodir bo'lgani uchun uninghamma yaxshiliklarini inkor etish bilan mashhurdir.

Yechinish gunoh bo'ladimi?

Savol: Ayolimni to'shakka chorlaganimda u ibo tufaylimi yoki bu ishni gunoh hisoblaydimi, yechingani aslo ko'nmaydi. Bu shar'an mumkinmi yoki yalang'och holda qo'shilish gunohmi?

Javob: Er xotini bilan kiyimlarini yechmay qo'shilishi ma'qul emas. Zero, bu holda istaganidek to'la lazzat ololmaydi. Er-xotinning ikkisi ham qo'shilishdan oldin to'la yechinsa, yaxshi bo'ladi. Chunki ular bir-birlarining hamma a'zolariga, jumladan, jinsiy a'zolariga ham qarashlari mumkin. Bunda gunoh yo'q.

Emikdoshlik haqida

Savol: Er-xotin o'zlarining emikdosh aka-singil ekanligini bilsalar, nima qilishadi? Ularning farzandlarining hukmi nima?

Javob: Zudlik bilan ajralishlari vojib bo'ladi. Qoziga murojaat qilib, ajralganlarini qayd ettirishlari kerak. Farzandlari qonuniy farzand bo'ladi. Nasablari ularga bog'lanishida shubha bo'lmaydi.

Emikdosh aka-singil ekanligini bilgunlaricha bo'lgan munosabatlari uchun gunohkor bo'lmaydilar.

Savol: Bir erkak yo ayol qandaydir er-xotinning emikdosh ekanligini bilsa, buni ularga aytishi vojibmi?

Javob: Ha, aytishi vojib bo'ladi. Bundan so'ng mas'uliyat ular zimmasiga tushadi.

Savol: Bag'riga olgan yo emizgan ayol bag'riga olgani yo emizgani uchun haq olishi mumkinmi?

Javob: Ha, haq olish mumkin. Ammo go'dakning tuqqan onasi taloq qilinmagan bo'lsa, bu ishi uchun haq olishi mumkin emas. Agar taloq qilingan bo'lsa, haq olsa bo'ladi. Hatto go'dakning onasi o'zga ayoldan ko'ra bunga munosibroqdir.

Qiz bolaning aybi nima?

Savol: Bir og'aynimning birinchi farzandi qiz tug'ildi. Musulmon bo'laturib bunga jahli chiqib ketdi, hatto yangi ko'z yorigan xotini va farzandini ko'rgani tug'ruqxonaga ham bormadi. Uning shu ishi to'g'rimi?

Javob: Yo'q, to'g'ri emas. Inson tabiatan qiz boladan ko'ra o'g'il bola tug'ilishini ko'proq umid qiladi. Alloh taolo unga o'g'il farzand nasib etishini, xossatan, birinchi farzandini o'g'il qilishini yoqtiradi. Bu tuyg'u Alloh taolo qiz farzand berganida g'azab va norozilik darajasiga yetmasa, gunoh emas.

Inson Alloh taolo unga bergan farzandini agar qiz bo'lsa ham, aslo yomon ko'rishi mumkin emas. Qiz tug'ilganida xafa bo'lish, o'g'il tug'ilganida xursand bo'lish yaramaydi. Farzand Alloh taolo bergan ne'matdir. Ota ezgulik ularning qaysi birida ekanini bilmaydi. Otalar pushaymon qilib: «Shu o'g'lim tug'ilmasa bo'lmasmidi?!» deyiladigan o'g'illar qancha! Otalariga xayru barokat bo'lgan qizlar qancha!

Qiz bola tug'ilganida g'azablanish johiliyat davrining, Alloh taolo insonlarni Islom

ne'mati bilan musharraf qilgunicha bo'lgan pallaning eng yomon odatlaridan bo'lgan.

Afsuski, johilona bu odat ko'p yurt va jamiyatlarda hamon saqlanib qolmoqda. Qizlarni yomon ko'rishadi. Xotini qiz tug'sa, uradiganlar va qo'yib yuboradiganlar ham bor. Ba'zilar qiz tuqqan xotinni ayblashadi va o'g'il tug'masa, «qiztug'ar», deb haqoratlashadi. U nodonlar ona qorni faqat pusht unadigan joyligini, o'g'il va qiz aslida erkak urug'idan bo'lishini, nasl ayolning emas, erkakning nasli ekanligini bilmaydilar. Agar ta'na qilish durust bo'lsa, o'zlarini ta'na qilishsin.

Farzandni Alloh taolo berishini unutmash kerak. Sho'ro surasining 45-50-oyatlari mazmuni shunday: «Osmonlar va yer tasarrufi Alloh ixtiyoridadir. Istaganini yaratadi. Istagan bandasiga faqat qiz va istagan bandasiga faqat o'g'il beradi. Yoki ba'zi bandalariga o'g'il va qiz qo'shib beradi. Istagan bandasini bepust qiladi. U barcha narsani bilguvchi va istagan narsasiga qodir Zotdir».

Farzandni Alloh beradi. U ba'zilarga faqat qiz ato qiladi. Ba'zilarga faqat o'g'il beradi. Ba'zilarga qiz ham, o'g'il ham beradi. Ba'zilarga hech farzand bermay, bepust qiladi. Bunga rozi bo'lish iymonga bog'liq. Kishi iymonli bo'lsa, Alloh unga nimani istasa, bersa ham, bermasa ham va nima bersa ham, shunga rozi bo'ladi. Allohning bergani fazlidir. Bermasa, adlidir. Inson g'aybni bilmaydi. Narsalarning sirlarini va oqibatini idrok qilolmaydi. Ularni tanho Alloh taolo biladi. Banda ma'qullashi va Alloh taologa bo'ysunishi lozim. Barcha holda Allohning hukmiga rozi bo'lishi kerak.

Otadan voz kechsa bo'ladimi?

Savol: Farzand yoshligida tashlab ketgan otasidan voz kechishi mumkinmi? Bir do'stimizni otasi bilan yarashtirish uchun har qancha tirishmaylik, u «Meni tirik yetim qilgan otamdan voz kechganman», deb ko'nmayapti. Shunga tushuntirish bersangiz.

Javob: Musulmon kishi qanday sabablar bilan atalmasin, o'z otasidan voz kechishi, boshqani ota hisoblashi mumkin emas. Islom shariatida bu ish ta'qiqlangan. Ba'zilar otasi yoshligida tashlab ketganligi uchun jahl qilib, boshqa bir kishini ota sifatida qabul qiladi va rasmiy hujjatlarda buni qayd ham ettiradi. Bu ish haromdir.

Nasl-nasabni har qanday shaklda qalbakilashtirish shariatimizda haromdir. Ba'zi erlar xotinlari bilan urishganda ularga o'chakishib buzuqlikda ayblaydi va pushti kamaridan bo'lgan farzandidan voz kechadi. Ba'zi xotinlar esa erlariga xiyonat qilib, begonadan orttirgan bolani eriga bog'laydi. Bularninghammasi haromdir.

Ranjitishi to'g'rimi?

Savol: Yaqinda kuyovim qizimni arzimas xatosi uchun ranjitibdi. «Nega bunday qildingiz?» desam, «Aytganimni qilmadi», dedi. Shu to'g'rimi?

Javob: Ayol eriga itoat qilishi, uning topshiriqlarini, agar ular Alloh amriga zid bo'lmasa, bajarishi lozim. Ammo er topshiriqlari Alloh amriga zid bo'lsa, uni bajarmasligi kerak. Zero, Xoliqqa gunohkor bo'lib, maxluqqa itoat etilmaydi.

Erlarning ayollardan afzalligini, ba'zi fahm-farosatsiz johillar o'ylaganidek, er ayol ustidan hukm qiluvchi hokim, unga istagan narsasini yuklaydi va xohlaganini buyuradi, ayolning yo'q, deyishga, erining buyrug'iga qarshi chiqishga haqqi yo'q, chunki, u xato qilsa ham, zolim va qo'pol bo'lsa ham, erdir, deb tushunmoq durust bo'lmaydi. Bunday

tushunish bag'oyat katta jaholatdir. Alloh amriga ziddir.

Ba'zi insonlar ba'zilarni, xususan, ayollarni qul qilsin va xorlasin uchun emas, balki rahm qilsin, yordam bersin, ishlarini to'g'rilasin, yaxshilik qilsin, hurmat qilsin uchun Alloh taolo ularning ba'zilarini ba'zilaridan fazilatli qilgandir.

Xotinlarni qulni kaltaklagandek kaltaklaguvchilar yaxshi kishi emas. Xotinlarga ozor beruvchilar, ularni xorlovchi va kamsituvchilar, ularga qo'pollik qiluvchilar qalblarida mehr bo'lmagan kishilardir. Ular juda ham yomon erlardir. Musulmon erlar bunday bo'lmasligi kerak.

Haqiqiy ma'nodagi er xotini bilan yaxshi munosabatda bo'ladi, erlik mas'uliyatini sadoqat va ixlos bilan ado etadi. Xotining holatini yaxshilaydi, buzmaydi. Unga yaxshilik qiladi, yomonlik qilmaydi. Uni yaxshi ishlarga boshlaydi, yaxshi ishlardan qaytarmaydi. Xotini xato qilsa, nasihat bilan unga shafqat ko'rsatadi, qo'pollik qilmaydi. Unga mehr-iltifot ko'rsatadi. Tundlik va manmanlik qilmaydi.

Farzand tug'ilganida...

Savol: Alloh bizga farzand ato etdi. Farzand tug'ilishi biz er-xotinga qanday vazifalarni qo'yadi?

Javob: Bola tug'ilganidan so'ng qilinishi lozim bo'lgan sunnat va mustahab ishlarning muhimlari quyidagilar:

1. Go'dak tug'ilganidan xushxabar berish va u bilan qutlash mustahabdir. Zero, xushxabar musulmonni quvontiradi va xursand etadi. Inson farzandi tug'lsa yo ayolning homiladorligi bilinsa ham, xursand bo'lishi mustahabdir.

Maryam surasining 7-oyati mazmuni shunday: «Yo Zakariyo! Biz sizga Yahyo deb ismlangan bola ato qilishimiz xushxabarini beramiz. Bu nom bilan oldin hech birni atamaganmiz».

Alloh taolo Ibrohim alayhissalomga va uning ayollariga ham farzand xushxabarini bergan.

Hasan Basriy rahimahullohdan tabrik borasida shunday rivoyat qilinadi: u zotning oldilarida farzand ko'rgan bir kishi o'tirardi. Huzurlariga yana bir kishi keldi va unga: «Otliq sevintirsin», deb tabrikladi. Shunda Hasan Basriy: «U otliqmi yoki eshakboqarmi - qayoqdan bilasan?» dedilar. «Unda nima deyishimiz kerak?» dedi u odam. «Alloh farzandingizni muborak qilsin, bergan Zotga shukurli bo'ling, farzandingiz kamolga yetsin va uning yaxshiligi sizga nasib etsin, deb ayting», dedilar Hasan Basriy.

2. Chaqaloq tug'ilganidan keyin birinchi eshitadigan so'zi azon bo'lishi uchun o'ng qulog'iga azon, chap qulog'iga iqomat aytish mustahabdir.

3. Chaqaloq tug'ilgach, otasi yo boshqa fozil kishi xurmo yo shunga o'xshash narsani chaynab, uni chaqaloq og'ziga surishi ham mustahab. Zero, Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam sahobai kiromlardan bir nechalarning farzandlariga shunday qilganlar. Abu Bakr Siddiqning qizlari Asmoning o'g'illari Abdulloh ibn Zubayr (Alloh taolo ularning barchalaridan rozi bo'lsin) tug'ilganlarida Payg'ambarimiz shunday qilganlar. Asmo unga Makkada homilador edilar va Madinaga hijrat qilib Quboga kelishlari bilan Abdullohni tug'dilar. Uni Rasululloh huzurlariga olib borganlarida, Rasululloh xurmo keltirishlarini so'radilar va xurmoni chaynab uni og'ziga tufladilar. Shunday qilib, uning qorniga birinchi kirgan narsa Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning muborak tupuklari bo'ldi. So'ng xurmo bilan og'zini surdilar va haqiga duo qildilar, unga baraka tiladilar. Abdulloh

Madinadagi muhojirlarning Islomda tug'ilgan birinchi chaqalog'i edi.

4. Bola tug'ilganida unga yaxshi nom qo'yish sunnatdir. Nom qo'yishni yetti kundan kechiktirish noma'qul. Imom Muslim Anas ibn Molik roziyallohu anhudan rivoyat qilishlaricha, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam aytdilar: «Bu kecha bir o'g'il ko'rdim, uni otamning ismi bilan Ibrohim deb nomladim». Rasulullohning bu o'g'illari Maryam Qibtiyya roziyallohu anhudan tug'ilgan edi. U cho'rilari edi. Musulmon bo'lgan edi. Imom Muslim

Abdulloh ibn Umar roziyallohu anhudan rivoyat qiladi. Payg'ambarimiz sollallahu alayhi va sallam marhamat qiladilar: «Alloh azza va jallaga eng suyuqli ismlaringiz Abdulloh va Abdurahmondur». Boshqa hadislarida aytadilar: «Payg'ambarlarning nomlarini oling!» Ismlarni buzib aytish makruh bo'ladi.

5. O'g'il bolani xatna qilish sunnatdir. Uni kechiktirish makruh. Xatna barcha payg'ambarlarning sunnatidir.

Ilk g'azot qachon bo'lgan?

Savol: Musulmonlar bilan mushriklar o'rtasidagi birinchi urush Badr g'azoti bo'lganini o'qidim. Ana shu urush haqida to'laroq ma'lumot olishni istar edim.

Javob: «Badr» - lug'atda to'lin oy, degani. Makka va Madina oralig'idagi kimsasiz sahro ham Badr deb atalgan. Hijriy ikkinchi yil o'n yettinchi ramazon kunidagi (milodiy 624 yil 13 mart) eng birinchi g'azot, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam va musulmonlarning makkalik mushriklarga qarshi olib borgan ilk qonli urushi shu nom bilan mashhur. Uni katta Badr g'azoti ham deyishadi. Muhorabada 314 musulmon jangchisi dushmanning 1000 nafar askarini mag'lub etgan. 70 mushrik, shu jumladan, ularning yo'l boshchilaridan Abu Jahl o'ldirilib, shunchasi asir olingan. Musulmonlardan 14 kishi shahid bo'lgan. Bu kunni Alloh taolo Furqon kuni, ya'ni haq va botil farqlanadigan kun, deb nomlagan. Badr g'azotida asir tushgan mushriklar qutilish badali (to'rt ming dirham) evaziga, agar puli bo'lmasa, madinalik o'n bolaga o'qish-yozishni o'rgatganidan so'ng ozod qilingan. Badr g'azotida qo'lga kiritilgan o'ljalarga g'oziyalarga bab-baravar taqsimlab berilgan. Badr g'azoti Islom lashkarining ilk muhim va shonli zafari bo'ldi. Bu bilan Islom dini quvvatlandi, Madina qurayshliklarning ilk hujumlaridan qutildi.

Abu Lahab kim edi?

Savol: Qur'oni karimning Masad surasida Abu Lahab degan kimsaning nomi kelgan. Abu Lahab kim bo'lgan?

Javob: Arabchada Abu Lahab - «o'tda kuyuvchi», «alanga olib yonuvchi», degan ma'nolarni bildiradi. Payg'ambarimiz Muhammad alayhissalomning eng yovuz dushmanlaridan Abduluzzo ibn Abdulmuttalibning kunyasi Abu Lahab bo'lgan. U Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning amakisi bo'lsa-da, Islom dinini qabul qilmagan edi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning ikki qizlari Abu Lahabning ikki o'g'liga turmushga berilgan edi. U Abu Tolib o'limidan so'ng Bani Hoshim qabilasi boshlig'i bo'lgan. Payg'ambarimizni masxaralab, xotini bilan birga u zotga ko'p ozorlar yetkazgan. Qur'oni karimning Masad surasida Abu Lahab va xotining ayanchli oqibati Islom dushmanlariga abadiy ibrat o'laroq keltirilgan.

Rasululloh sollallohu alayhi vasallam zurriyodlari

Savol: Payg'ambarimiz alayhissalomning bir necha farzandlari bo'lgan ekan. Ularning taqdiri haqida to'laroq ma'lumot olishni istar edik.

Javob: Janob Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam jami yetti farzand - uch o'g'il, to'rt qiz ko'rganlar. Ularning ismlari quyidagicha: Qosim, Zaynab, Ruqayya, Ummu Kulsum, Fotimai Zahro, Abdulloh, Ibrohim. Ularning olti nafari Xadicha onamizdan, yettinchisi Ibrohim esa misrlik hazrat Moriyadan tug'ilgan. Ba'zi tarixchilar (Ibn Ishoq) Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning Tohir va Toyyib ismli yana ikki o'g'illari bo'lganini ham aytishgan.

Bosh farzandlari Qosim ikki yil yashab, Makkada vafot etgan, Rasululloh (shuning uchun) Abul Qosim, deb kunyalanganlar.

Katta qizlari Zaynab Abul Osga turmushga chiqqan, hijriy 8 yili 35 yoshda Madinada vafot etgan.

Ikkinchi qizlari Ruqayya Rasululloh sollallohu alayhi vasallam o'ttiz uch yoshdaliklarida tug'ilgan, dastlab Abu Lahabning o'g'li Utbaga turmushga chiqqan, keyin undan ajralib hazrat Usmon ibn Affonga nikohlanganlar. Badr g'azoti kunlari xastalanib vafot etganlar. Shuning uchun Rasululloh sollallohu alayhi vasallam uning janozasida qatnasha olmaganlar.

Uchinchi qizlari Ummu Kulsum ham Abu Lahabning yana bir o'g'li Utaybaning nikohida edi, ammo qovushmay ajralishgan. Opasi Ruqayyaning vafotidan bir yil keyin hijriy 3 yili hazrat Usmonga turmushga chiqqan. Hijriy 9 yili vafot etgan.

Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning eng kichik va suyuqli qizlari Fotimai Zahro ilk ilohiy vahiy kelgan yili Makkada tug'ilgan. Hijriy 2 yili hazrat Aliga turmushga chiqqan. Imom Hasan va Husaynlarning validasi. Hijriy 11 yili otalaridan olti oy keyin vafot etgan.

O'g'illari Abdulloh hazrat Xadicha bilan turmushlarining o'n birinchi yili tug'ilgan va uch oygina yashagan. Abdullohning Tohir va Toyyib degan ismlari ham bo'lgan, deyishadi. Ibn Ishoq yuqoridagi fikrni aytadi.

Eng kenja farzandlari Ibrohim hazrat Moriya bilan turmushlaridan hijriy 8 yili tug'ilgan va 17-18 oyligida vafot etgan.

«Jalolayn» tafsirini kim yozgan?

Savol: Imomlar va ulamolarimiz suhbatlarida «Jalolayn» tafsiriga tez-tez murojaat qilishadi. Surishtirib ko'rsam, uni Jaloliddin ismli ikki kishi yozgan ekan. Ana shu tafsir tarixiga qiziqib qoldim. Malol kelmasa, shu haqda ma'lumot bersangiz.

Javob: «Tafsiri Jalolayn», degani lug'atda «ikki Jalol tafsiri», degan ma'noni bildiradi. Ulamolar o'rtasida maqbul va mashhur bo'lgan bu Qur'on tafsiri ikki ulug' mufasssir imom - Jaloliddin Muhammad ibn Ahmad Mahalliy va Jaloliddin Abdurahmon ibn Abu Bakr Suyutiylar qalamiga mansub. Jaloliddin Mahalliy Kahf surasidan Nos surasigacha hamda Fotiha surasi tafsirlarini qilganlar. Qolgan suralarning tafsirlarini tugata olmay, olamdan o'tganlar. Oradan yarim asr o'tib, Jaloliddin Suyutiy Baqara surasidan Al-Isro surasigacha tafsir qilib, suralar tafsirini nihoyasiga yetkazganlar. Fotiha surasini Mahalliy tafsir qilganlari uchun u kitob oxirida kelgan. Suyutiyning mahorati tufayli ikki Jalolning

turli davrda yozgan tafsiri hamma ko'rinishda bir xil bo'lib, bitta olim yozganga o'xshaydi.

Salaflar kim bo'lishgan?

Savol: Yaqinda «Hilol» taqvimida «salaflar» degan iborani uchratdim. Ma'nosini bir necha tanishlardan so'radim, ammo ishonchliroq javob ololmadim. Salaflar kimlar o'zi?

Javob: «Salaf» so'zi arabchada avvalgilar, ota-bobolar, oldin o'tib ketganlarni bildiradi. Fiqh kitoblarida zikr etilgan «salaflar» so'zidan murod musulmonlarning ilk uch avlodi - sahobalar, tobe'inlar, taba' tobe'inlardir. Imom Ahmad ibn Hanbal (780-855) salaflarning eng so'nggi vakili sanaladi.

Tobe'inlar kimlar?

Savol: «Tobe'inlar» degan so'zni ko'p uchratamiz. Ular kimlar?

Javob: «Tobe'in» so'zi lug'atda «itoat, bo'ysunish» ma'nolarida keladi. Istilohda Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam sahobalarini ko'rgan musulmonlar «tobe'in» yoki «tobe'iy», deyiladi. Tobe'inlarni ko'rganlar esa «taba' tobe'inlar», deyiladi. Ular uch tabaqaga: kubro, vusto, sug'roga bo'linadi. Kibor tobe'inlardan yetti kishi «Yetti faqih olim», deb nom olishgan, ularning hammasi Madina ahlidirlar. Bular - Said ibn Musayyab (eng afzal tobe'in), Qosim ibn Muhammad, Urva ibn Zubayr, Xoraja ibn Zayd, Abu Salama ibn Abdurahmon, Ubaydulloh ibn Ataba, Sulaymon ibn Yasar.

Kufa ahli Uvays Qoroniyni, Basra ahli Hasan Basriyni eng ulug' tobe'in, deb atashgan. Alqama ibn Qays, Muhammad ibn Sirin, Mujohid,

Ikrima, Qatoda, Ash-Sha'biy, Az-Zuxriy, Umar ibn Abdulaziz, Ato, Ibrohim an-Naxa'iyalar mashhur tobe'inlardan sanaladi. Hafsa binti Sirin, Amra binti Abdurahmon, Ummu Dardo esa eng ulug' tobe'in ayollardir.

Nega hilol tanlangan?

Savol: Islom ramzi sifatida yangi chiqqan oy (hilol) tanlanganini bilamiz. Nega oy tanlangani va bu narsa qachon joriy etilgani haqida ma'lumot berolmaysizlarmi?

Javob: Alloh taolo oyni O'zi bilgan qonun va hikmat bilan kechalari nur sochib yoritib turishi uchun yaratgan. Alloh taolo oyni yaratish bilan bandalarning yillar sanog'ini va vaqt hisobini bexato olib-bilib yurishlarini iroda etgan. Bu borada Rasululloh sollallohu alayhi vasallamdan bir necha hadislar vorid bo'lgan. Husayn ibn Horis roziyallohu anhudan rivoyat qilinishicha, Makkaning amiri xutba qilib: «Rasululloh bizlarga ibodatlarni oyni ko'rib ado etishni... amr qilganlar», dedi (Abu Dovud va Doraqutniy rivoyatlari).

Ibn Umar roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «U (oy)ni ko'rib ro'za tutinglar va uni ko'rib ochinglar», deganlar (Imom Termiziy rivoyati).

Islom ramzi sifatida hilolning tanlanishiga usmoniylar davridagi voqealar sabab

bo'lgan. 1453 yili Sulton Muhammad Fotih Vizantiyaning yuragi sanalmish Qustantaniya (hozirgi Istanbul) shahriga yurish boshladi. Islom tarixida hal qiluvchi jangni boshlash payti qilib osmonda oy ko'rinishi belgilandi. So'ngra hilol chiqishi bilan hujumga o'tildi va bu muhim shahar fath etildi. Fotihlar shundan keyin oy suvratlarini bayroqlariga tushirishdi.

U paytda usmonlilar xalifalikni hali qo'lga olishmagan edi. 1516 yili Sulton Salim Birinchi Islom o'lkalari ustidan hukmronlikni qo'lga kiritdi. Bayroqdagi oy suvrati ham usmonlilar orqali boshqa musulmon yurtlarga ramz o'laroq tarqaldi.

Hozirgi paytda jahondagi o'n uchta mamlakat - Jazoir, Komor orollari, Mavritaniya, Malayziya, Maldiv, Ozarboyjon, Pokiston, Singapur, Tunis, Turkiya, Turkmaniston, O'zbekiston, G'arbiy Saxara bayroqlariga oy (hilol) tasviri tushirilgan. Masjidlarning minora va gumbazlari ustiga ham oy tasviri o'rnatish urfga kirgan.

Nuh payg'ambar kemasi qaerda?

Savol: Payg'ambar Nuh alayhissalomning kemalari qaerdaligi haqida turli manbalarda turlicha javob berilgan. Shulardan qay biri haqiqatga yaqin?

Javob: Nuh alayhissalom o'z qavmlarini butlarga emas, yolg'iz Alloh taolaga sig'inishga chaqirdilar. Ammo itoatsiz qavm payg'ambarning so'zlariga quloq solmadi, aksincha, u zotni masxaraladi. Shunda Alloh taolo to'fon balosini yuborib, bu kofir qavmning hammasini suvga cho'ktirdi. Nuhga vahiy qilindi: «Bizning vahiy ta'limimiz bilan bir kema yasagin hamda zolim kimsalar haqida ularga najot berishimni so'rab Menga xitob-iltijo qilmagin. Ular shak-shubhasiz g'arq qilinguvchidirlar» (Hud surasi, 37-oyat). To'fon balosidan Nuh alayhissalom kemalaridagi sanoqli kishilar va jonivorlarga qutqarilishdi.

Allohning hukmi bajarilib, yer yuzi nopoklardan tozalandi. Nuh alayhissalom kemalari bir yuz ellik kun mobaynida suvda suzib Arabiston yarim orolidagi Judiy tog'ining ustida to'xtadi. «(So'ngra): «Ey Yer, suvingni yutgil, ey samo, o'zingni tutgil (ya'ni, yog'ishni bas qil)», deyildi. Suv quridi, farmon bajarildi va (kema) Judiy tog'i uzra to'xtadi hamda «Zolim qavmga halokat bo'lgay», deyildi» (Hud surasi, 44-oyat).

Islom tarixchilari ushbu to'fon balosi Bobil yerlarida (hozirgi Iroq hududida) ro'y berganini, Dajla va Furot daryolari toshib, hamma yoq suvga g'arq bo'lganini yozishadi. Qur'oni karimda zikr etilganiday, Nuh alayhissalomning kemalari o'sha yerdagi eng baland tog' Judiy ustida to'xtagan. Arab tilida «Al-Judiy» eng baland cho'qqi, yuksaklik, degan ma'nolarni bildiradi.

Turli manbalardagi bu mavzuga oid bir-biriga zid fikrlar va afsonalar Nuh alayhissalom kemalari boshqa joylardagi tog'lar ustida to'xtagan, degan asossiz gaplar tarqalishiga sabab bo'lgan. Masalan, Tavrotda «Kema yettinchi oy o'n yettinchi kunda Ararat tog'larida to'xtadi», deyilgan bo'lsa, vavilonliklarning qissalarida u Nissir tog'iga o'rnashdi, deb yozilgan. Shumerlar Nuh alayhissalom kemalarini Gordion tog'lariga, assiriyaliklar Nizar tog'iga, hindlar Ximavatga, yunonlar esa Parnas tog'iga «yo'llashgan». Haqiqatga to'g'ri bo'lgan xabar esa Qur'oni karimda bayon etilgan.

Andalusiya tarixini bilmoqchiman

Savol: Tarix kitoblarida Ovro'pada Andalusiya degan Islom mamlakatining

gullab-yashnagani haqida ko'p yozilgan. Shu o'lka tarixi haqida to'laroq ma'lumot bersangiz.

Javob: Umaviy amirlardan Valid ibn Abdulmalik hukmdorligi (705-715) davrida Ispaniya va Portugaliya Muso Nusayya va uning mavlosi Toriq ibn Ziyod tomonidan hijriy 92 (milodiy 711) yilda fath etildi va bu ikki davlat fathdan so'ng arab tilida bitta nom bilan «Andalusiya» deb atala

boshlandi. Andalusiya Islom xalifaligi davrida nihoyatda gullab-yashnagan, Qurtuba (Kordova), Ishbiliya (Sevilya), G'arnota (Granada) kabi o'lkalar ilm-fan, madaniyat, savdo-sotiq sohasida faqat Bag'dod va Qustantaniyadan orqada bo'lgan. Andalusiya go'zal shaharlar, muhtasham masjid va qasrlar barpo etilgan, hunarmandchilik rivojlangan. Andalusiya dong'i dunyoga ketgan Imom Qurtubiy, Ibn Arabiy, Ibn Hazm, Ibn Rushd, Abu Hayyon, Ibn Atiyya kabi olimlar yetishib chiqqan. Nasroniylar hijriy 635 (milodiy 1236) yili Qurtubani, 646 (milodiy 1248) yili Ishbiliyani bosib olib, barcha musulmonlarni qilichdan o'zka'di. Islom madaniyati obidalarini yakson qilib, kitoblarni yoqdi. Faqat G'arnotada musulmonlar hukmronligi milodiy 1492 yilgacha davom etdi va shundan keyin Andalusiya batamom tanazzulga yuz tutdi.

Masjid ul-Harom - eng katta masjidmi?

Savol: Masjid ul-Harom yer yuzidagi eng katta masjid hisoblanar ekan. Ana shu tabarruk masjid haqida to'laroq ma'lumot bersangiz.

Javob: Saudiya Arabistonining Makka shahrida joylashgan eng mo'tabar va ulkan masjid Masjid ul-Harom, deb ataladi. Unda qon to'kish va boshqa gunoh ishlar harom qilingani uchun shunday nom olgan. Baytulloh (Ka'ba), zamzam bulog'i va Safo hamda Marva tepaliklari ham masjid hududidadir.

Masjid ul-Haromni ilk bor ikkinchi xalifa Umar ibn Xattob roziyallohu anhu Ka'batulloh atrofidagi uylarni sotib olib, buzdirib kengaytirganlar. Ka'baga sahn qoldirib, atrofidan devor oldirganlar. Shundan keyin ham u bir necha marta ta'mirlanib, kengaytirildi. Hozirgi kunda masjidning to'qqizta mezonasi (minorasi), to'rtta bosh darvozasi, qirq bitta eshigi bor. Ikkinchi va uchinchi qavatlariga o'n bir yurarzina yordamida chiqiladi. Masjidga sakkiz ming dona shamol parrak, 55 ming dona turli chiroqlar o'rnatilgan. Masjidning umumiy maydoni 356 ming kv. metr bo'lib, u bir vaqtning o'zida 1 million 120 mingga yaqin namozxonni sig'diradi.

Masjid o'rtasidagi Ka'ba eshigi 280 kilo oltindan yasalgan. Uning ustiga yopilgan ka'bapo'shning qiymati 17 million riyol turadi.

Fiqh va faqih haqida

Savol: «Fiqh» va «faqih» so'zlarining farqi nimada?

Javob: «Fiqh» so'zi lug'atda anglash, fahmlash ma'nolarida keladi. Istilohda esa shar'iy amallar hukmlarining mukammal dalillari asosidagi ilm fiqh, deb ataladi. Fiqhning to'rt asosiy manbai bor, bular - Qur'oni karim, sunnati nabaviyya, ijmo' va qiyosdir. Fiqh ilmida tahorat, namoz, zakot, ro'za, haj, bay', vaqf, meros, nikoh, taloq kabi ibodat va muomalalarning masalalari o'rganiladi. Quduriyning «Muxtasar», Qozixonning «Fatovo», Burhoniddin Marg'inoniyning «Hidoya», Ibn Bazzozning «Fatovo» asarlari bu sohadagi yetuk manbalar qatoriga kiradi.

Fiqh ilmining bilimdon olimi, mutaxassisi faqih, deyiladi. Imomi A'zam (Abu Hanifa), Imom Molik, Imom Shofe'iy, Imom Ahmadlar eng buyuk faqihlardir.

Mavzu' hadis nima?

Savol: Mavzu' hadis nima?

Javob: Bir necha toifa kishilar turli g'arazli maqsadlar bilan o'zlarining gaplarini Rasululloh sollallohu alayhi vasallam gaplari sifatida, ya'ni hadis, deb tarqatib yuborishgan. Alhamdulillah, ularning bu qilmishlarini ulamolar fosh qilib, kishilar ularning to'qigan so'zlarini haqiqiy hadisdan ajratib olishlari uchun bu so'zlarga mavzu' hadis, deb nom berishgan.

Mavzu' hadis mardud (rad qilingan) bo'lib, uni rivoyat qilish, zikr qilish ham joiz bo'lmaydi. Faqatgina odamlarni undan ogoh qilish, mavzu'ligini bildirib qo'yish maqsadida aytish joiz, xolos. Ulamolar mavzu'larni o'rganib, bir necha «Mavzu'ot» kitoblari tasnif etishgan.

Vaqf nima?

Savol: Tarix kitoblarida o'tmishda maktab, madrasa, shifoxona va masjidlar uchun katta-katta vaqflar ajratilgani haqida yozilgan. Vaqf o'zi nima? Shu haqda ma'lumot beringlar, iltimos.

Javob: «Vaqf» - lug'atda «tutib turish», «to'xtatish» ma'nolarida keladi. Vaqfning shar'iy ta'rifi borasida turli fikrlar bildirilgan. Biz bu yerda fatvo bilan quvvatlangan ta'rifini keltirish bilan kifoyalnamiz: «Vaqf - narsani Alloh mulki hisobida saqlashdir». Ya'ni, vaqf qilingan narsa vaqf qiluvchining mulkidan chiqadi va Alloh mulkiga aylanadi. Vaqf qilingan narsadan keladigan foyda vaqf qiluvchi uni vaqf etishda tayinlagan jihatga (masalan, talabalar, musofirlar, kambag'allar kabi) sarf qilinadi va savobi vaqf qiluvchiga abadiy bo'ladi. Vaqf qilingan narsa sotilmaydi, hadya qilinmaydi, meros bo'lmaydi.

«Abodila»ning ma'nosi nima?

Savol: Islomiy adabiyotlarda «Abodila», degan ibora uchrab qoladi. Uning ma'nosi nima?

Javob: Lug'atda bu - Abdullohlar, degani. Sahobalar ichida Abdulloh ismli kishilar «Abodila», deyiladi. Ularning adadi bir rivoyatga ko'ra, uch yuz, boshqasida ikki yuz yigirma kishiga yetadi. Ammo bu istiloh asosan Abdulloh ismli to'rt mashhur sahobiyga nisbatan ishlatiladi. Bular -Abdulloh ibn Umar, Abdulloh ibn Abbos, Abdulloh ibn Zubayr, Abudulloh ibn Amr ibn Osslardir. Abdulloh ibn Mas'ud fiqhda yetuk bo'lishlariga qaramay, bu safga kirmaydilar, chunki bu istiloh u zotning vafotlaridan keyin qo'llana boshlangan.

Eng mashhur dorilfunun

Savol: «Al-Azhar»ni Islom olamida eng mo'tabar bilim dargohi, deb eshitganmiz. Uning tarixi qachon boshlangan?

Javob: «Al-Azhar» - arabchada «nur taratuvchi», «oy», «oydin rangli», degan

ma'nolarni anglatadi. Misrda joylashgan dunyodagi eng keksa va salohiyatli Islom dorilfununi, jome' masjidida va madrasalardan iborat majmua shu nom bilan ataladi. U fotimiylar sarkardasi Javhar Saqaliy tomonidan hijriy 358 (milodiy 969) yili Qohira bilan baravar qurila boshlangan. Avvalda bu yerda din asoslari, fiqh, arab tili o'qitilgan. 1961 yildan dunyoviy yangi bo'limlar - tibbiyot, handasa (muhandislik), ziroat (qishloq xo'jaligi) va tijoratchilik ham qo'shildi. Al-Azharning barcha shoxobchalarida ta'lim olayotganlar soni bir million kishiga yetadi. Olti mingdan ziyod ulamo va mudarris saboq beradi. Birgina 2001 yilda 85 000 kishi oliy ma'lumot (bakalavr) olgan, 40 000 xorijlik talaba tahsil olgan. Undan Muhammad G'azzoliy, Yusuf Qarzoviy, Imom Jodul-Haqq, Mutavalli Sha'roniy kabi mashhur olimlar yetishib chiqqan.

Duo odoblari qaysilar?

Savol: «Duo ham ibodatdir», deyishadi. Ammo uni qaysi paytlarda ko'proq qilish, qanday holatlarda qilish, umuman, duo odoblarini bilmaymiz. Iltimos, shu haqda yozsangizlar.

Javob: Imom Abu Homid G'azzoliyning «Ihyou ulumid-din» kitoblarida aytilishicha, duo odoblari o'ntadir: birinchisi - arafa kuni, ramazon oyi, juma kuni, kecha oxirining uchdan biri, sahar vaqti kabi sharaflari paytlarni (duo qilish uchun) kutish.

Ikkinchisi - yomg'ir yog'ayotganda, namoz qoim qilinganda va namozdan keyingi sharaflari holatlarni duo qilish uchun g'animat bilish. Imom Navaviy: «Qalb yumshaganda ham», dedilar.

Uchinchisi - qiblaga yuzlanish, ikki qo'lni ko'tarish va duoning oxirida yuzga surish. To'rtinchisi - ovozni pastlatish.

Beshinchisi - duoni qofiya bilan qilmaslik. Uni duodagi haddan oshish, deb tafsir qilishgan. Eng yaxshisi Rasululloh sollallohu alayhi vasallamdan ma'sur bo'lgan duolar bilan kifoyalanishdir.

Oltinchisi - xuzu', tazarru' va qo'rqish. Alloh taolo bu haqda: **«Darhaqiqat, ular (ya'ni, mazkur payg'ambarlar) yaxshi ishlarni qilishga shoshar va Bizga rag'bat va qo'rquv bilan duo-iltijo qilar edilar»** (Anbiyo surasi, 90-oyat); «Parvardigoringizga tazarru' bilan ichingizda (maxfiy) iltijo qilingiz» (A'rof surasi, 55-oyat), degan.

Yettinchisi - duo qilayotganda jazm qilib, ijobat bo'lishiga ishonib duo qilish.

Sakkizinchisi - duoda sobit bo'lish, uch marta takror qilish va ijobatga sabrsizlik qilmaslik.

To'qqizinchisi - duoni Allohga hamd va sano, Rasululloh sollallohu alayhi vasallamga salovot aytib boshlab, yana shular bilan xotima yasash.

O'ninchi - bu duoning ijobat bo'lishiga sabab bo'lgan eng ahamiyatlisidir. Ya'ni, tavba qilish, zulmni o'z egasiga qaytarish va Alloh taolaga yuzlanish.

Allomalar ham imommi?

Savol: «Imom» deganda masjidida jamoat namozini o'qib beruvchini tushunamiz. Lekin ulug' allomalarni ham imom, deyishar ekan. Nega bunday?

Javob: Buni tushunish uchun «imom» so'zining ma'nosini bilish kifoya. Kishilar

ergashadigan, ortidan boradigan har bir kishi «imom», deyiladi. Allomalarning ilmiga, ijtihodiga insonlar ergashgani uchun ular ham imom sanaladi.

Islom Konferensasi Tashkiloti

Savol: Hurmatli «Dinda savolim bor...» to'plami xodimlari, kitobingizda xalqaro Islom tashkilotlari (masalan, Islom Konferensiyasi Tashkiloti) haqida ham ma'lumot berib borsangizlar.

Javob: Islom Konferensasi tashkiloti (IKT) - hukumatlararo xalqaro Islom tashkiloti hisoblanadi. Unga 1969 yili Islom mamlakatlari davlat va hukumat boshliqlarining Rabot (Marokash) shahrida bo'lgan birinchi uchrashuvida asos solingan. Islom mamlakatlari tashqi ishlar vazirlarining 1972 yili Jidda (Saudiya Arabistoni) shahridagi uchinchi anjumanida ta'sis etilgan va Nizomi qabul qilingan.

Hozirgi paytda IKT 57 ta musulmon mamlakatni, shu jumladan, Falastin Ozodlik Tashkilotini birlashtirgan. O'zbekiston Respublikasi ham 1996 yildan boshlab IKTga a'zo bo'lgan. Tashkilot 1975 yildan buyon Birlashgan Millatlar Tashkiloti huzurida kuzatuvchi maqomiga ega.

IKTning rahbariy organlari - har uch yilda bir marta chaqiriladigan davlat va hukumat boshliqlari konferensasi, har yili yoki zarur hollarda favqulodda chaqiriladigan tashqi ishlar vazirlari konferensasi hamda Bosh kotib rahbarligida faoliyat olib boradigan kotibiyatdir.

Islom Konferensasi Tashkilotining faoliyati musulmon mamlakatlariga iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotda, ilmiy-texnikaviy ishlarda yordam ko'rsatishga yo'naltirilgan. Tashkilot kotibiyati tarkibida ijtimoiy-iqtisodiy, fan va texnika, xalqaro munosabatlar, axborot, inson huquqlari va boshqa bo'limlar ishlab turibdi. Shuningdek, u Islom dinini targ'ib qilish, masjidlar qurish, maktab va shifoxonalarga yordam ko'rsatish kabi xayriya ishlari bilan ham shug'ullanadi.

Nimalar karomat bo'ladi?

Savol: Sehrgar va afsungarlarning hayratga soluvchi qiliqlari ham karomat sanaladimi?

Javob: «Karomat» so'zi lug'atda «ikrom qilinish, yuqorilik, sharaf» ma'nolarini bildiradi. Avliyolardan sodir bo'lgan aqlni lol qoldiruvchi holatlar karomat, deyiladi. Mo'jiza payg'ambarlardan sodir bo'ladi. Payg'ambarlar o'z istaklari bilan yo biror kishining so'rovi bilan mo'jiza qila oladilar. Ammo avliyolar o'zi istagan vaqtda karomat qila olmasliklari mumkin. Lekin savolda aytilganiday, g'ayridin, kufr ahliidan sodir bo'lgan g'ayrioddiy holatlar istidroj (vaqtinchalik omad), deyiladi.

Qurbonlik hayvonining terisi

Savol: Qurbonlikning terisi nima qilinadi?

Javob: Kishi o'z qurbonligining terisini ishlatishi yoki o'zi foydalanadigan bir narsa bilan almashtirishi joiz bo'lsa ham, maqbul bo'lgani uni bir yo'qsilga (kambag'alga) sadaqa qilib berishdir. Qurbonlikning terisini sotish joiz bo'lmagani kabi uni qassob haqqi

qilib berish ham joiz emasdir .

Savol: Qurbonlik terisining muassasalarga berilishi mumkinmi?

Javob: Ha, qurbonlik terisini shaxslarga berilishi mumkin bo'lgani kabi, Islomga xizmat qiladigan muassasalarga ham berilishi mumkindir.

Hayvon so'yishdagi kerakli shartlar

Savol: Hayvon so'yishda lozim bo'lgan shartlar qaysilar?

Javob: So'yishda lozim bo'lgan shartlar shulardir:

1-So'ygan kishining musulmon yoki kitob ahli (yahudiy yoki xristian) bo'lishi, musulmonning xotin yoki erkak, kitob ahlining zimmiy yoki harbiy bo'lishining farqi yo'q;

2-«Bismilloh» aytilgan bo'lishi. «Bismilloh» qasddan tark qilinsa so'yilgan hayvonning go'shti yeyilmaydi. Lekin unutilib yoki shart ekanligini bilmasdan tark qilinsa yeyiladi. So'ygan musulmon bo'lsa ham, kitob ahli bo'lsa ham hukm bir xildir.

Z-Bo'ynidagi kesilishi kerak bo'lgan tomirlarning kesilgan bo'lishi. Bo'yinda ovqat quvuri, havo quvuri va ikki shohtomir bo'lib, to'rt tomir bor. Imomi A'zamga ko'ra kamida uchtasini (ovqat va havo quvurlari bilan shoh tomirlardan birini yoki ikki shohtomir bilan havo yoki ovqat quvurlaridan birini) kesish kerak. Abu Yusufga ko'ra ovqat quvuri bilan havo quvurini va shohtomirlardan birining kesilishi shartdir. Biroq bu shart ixtiyoriy so'yilishda bordir; iztiroriy (So'yiladigan bir hayvonni so'yishdan ojiz qolgan holatda, duch kelgan joyiga biror jarohat yetkazib, qonini to'kib o'ldirishga aytiladi. Quduqqa tushib ketgan va chiqarishning imkoni bo'lmagan, qochib ketib tutqich bermaydigan yoki tajovuzkor hayvonlarning so'yilishi shu turga kiradi) so'yishda o'ldiruvchining jarohat yetkazishi kifoya.

Qurbonlikka to'siq bo'lgan kamchiliklar

Savol: Bir hayvonning (jonliqning) qurbonlik qilinishiga to'siq bo'lgan qusurlar qaysilardir?

Javob: Bir hayvonning qurbonlik qilinishiga to'siq bo'lgan kamchiliklarning asosiylari shulardir:

1. Kasalligi aniq oshkor bo'lsa;
2. Suyaklari mag'zida ilik qolmaydigan darajada ozg'in bo'lsa;
3. Ikki yoki bir ko'zi ko'r bo'lsa;
4. Oqsayotgan oyog'ini yerga bosib, qurbonlik qilinadigan joyga borolmaydigan darajada cho'loq bo'lsa;
5. Tishlarining ko'pi to'kilgan bo'lsa;
6. Qulog'ining yoki dumining yarmidan ko'pi uzilgan yoki kesilgan bo'lsa;
7. Shoxlaridan biri yoki ikkisi tomiri bilan kesilgan bo'lsa;
8. Qo'yning bir, qoramolning ikki yelinining uchi uzilgan bo'lsa;
9. Dumi yoki qulog'i tug'ilgan paytidanoq bo'lmagan bo'lsa;
10. Burni kesilgan bo'lsa;

11. Faqat axlat yegan bo'lsa;
12. Tilining ko'p qismi kesilgan bo'lsa.

Lekin qurbonlik hayvonining g'ilay, qo'tir yoki jinni bo'lishida, quloqlarining teshilgan yoki yorilgan yoki uchidan kesilib osilib yotgan holatda bo'lishida, jinsiy olatlarining yo'qligida yoki bichilgan holda bo'lganligida zarar yo'qdir.

Qurbonlik hayvonda mavjud bo'lishi makruh sanalgan asosiy qusurlar esa quyidagilardir:

1. Qarilik sababi bilan sutdan yoki tug'ishdan qolgan bo'lsa;
2. Qulog'i yorilgan yoki teshilgan bo'lsa;
3. Yangi tug'ilgan bo'lsa;
4. Bo'g'oz (tug'ishi yaqin qolgan) bo'lsa.